

ВІДДІЛ ОСВИТИ ДЗЕРЖИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

ОРІЄНТИР

МІСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ

Інформаційно-методичний вісник

№ 4 (004)
ЖОВТЕНЬ 2014

ОРГАНІЗАЦІЯ КОНКУРСНОЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ТА ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Палітра різноманітних конкурсів вимагає максимального напруження фізичних та інтелектуальних сил учасників у поєднанні з навчальним процесом водночас. Тому важливим, на наш погляд, є методичний супровід участі учнів.

Розпочинаючи роботу з методичного супроводу участі учнів у конкурсах різного формату для вчителя важливо визначити алгоритм такої роботи в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Завдання педагога – створювати умови, за яких схильність дітей до нового, нестандартного, їхнє бажання самостійно вирішувати поставлені завдання можуть бути реалізовані в рамках освітнього закладу.

Вчителеві, який готує учня до участі в інтелектуальному чи творчому конкурсі, слід пам'ятати, що здібність учня може бути загальною, коли дитина має потяг до різних видів інтелектуальної праці та мистецтва, але може бути і спеціальною, коли інтерес проявляється до якогось одного виду діяльності (музичний, художній, спортивний напрями тощо).

Індивідуальний супровід учителем учня з підготовки до участі в конкурсі-захисті МАН уможливорює інтелектуальний, соціальний і духовний розвиток, саморозвиток та самореалізацію дитини, допомагає розвивати пізнавальну активність, нестандартність мислення, наполегливість, надзвичайну працездатність, активну життєву позицію в соціальному середовищі, сприяє не тільки просуванню учня в одній галузі, а й підсиленню інтересу до вивчення інших предметів. допомагає завчасно виявити конкретні нахили, уподобання, зумовлені природними здібностями. допоможе дитині знайти себе і своє творче призначення.

Слід зазначити, що адміністрація навчального закладу, методична служба можуть ефективно використати процес індивідуального методичного супроводу учня окремим учителем для його професійного зростання, для підвищення його науково-методичного рівня. Адже вчитель, який працює з учнем і готує його до конкурсу-захисту науково-дослідницької роботи, має вміння індивідуально застосовувати навчальну програму, надавати учню свободу вибору щодо сфери реалізації своїх здібностей, вміння підкреслювати роль індивідуальних відмінностей «підлеглого» учня, врешті-решт вчитель сам має володіти навичками дослідницької роботи.

Скрипниченко Н.А.,
завідувач ММК

Думки в учительській

*Найперше, що має
зробити вчитель, - це
розвинути в учня дух
допитливості.*

Д. Менделєєв

*Відкриття
народжуються там,
де закінчуються
знання вчителя й
починається нове
знання учня.*

К. Федін

*Не існує більш-менш
достовірних тестів
на обдарованість
крім тих, які
проявляються в ході
активної участі
дитини хоча б в
невеличкій пошуково-
дослідницькій
діяльності.*

А.Н. Колмогоров

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ТА ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Роль позакласної роботи в підготовці учнів, які виявили підвищений інтерес і здібності до вивчення окремих предметів

Вимоги до сучасної школи, які пред'являються сьогодні Державним стандартом освіти, перестають бути орієнтованими на так званого "середнього" учня. Новими завданнями сучасної освіти стали: відхід від орієнтації на "середнього" учня, підвищений інтерес до обдарованих, здібних дітей, розкриття та розвиток внутрішнього потенціалу, здібностей кожної дитини в процесі освіти. Вже з перших класів починається диференціація колективу учнів: на тих, хто легко і з цікавістю засвоюють програмний матеріал, та тих, хто досягає лише задовільних результатів, і тих, кому успішне вивчення дається з великими труднощами. Все це призводить до необхідності індивідуалізації навчання, однією з форм якої є дослідницька та пошукова робота.

Ще зовсім недавно вважалося, що розвинені дослідницькі вміння для більшості людей - непотрібна розкіш. Якщо комусь вони і потрібні то лише вузькій групі фахівців - науковим працівникам, розвідникам, слідчим і може бути ще журналістам. Але життя не стоїть на місці. Навколишній нас світ змінюється з такою стрімкою швидкістю, що для виживання в ньому людина все рідше може спиратися на відпрацьовані його предками і ним самим стереотипи. Для того щоб вижити в динамічному світі сучасній людині все частіше доводиться проявляти пошукову активність. Тому в освіті надзвичайно високий інтерес до дослідницьких методів навчання. Дослідницька діяльність допомагає розвинути в школярів наступні ключові компетентності:

- здатність до саморозвитку, самовизначенню, самоосвіти;
- комунікативну - уміння вступити в спілкування;
- інформаційну - володіти інформаційними технологіями, працювати з усіма видами інформації;
- продуктивну творчої діяльності - вміти працювати, бути здатним створювати власний продукт.

Дослідницька діяльність, як ніяка інша, дозволяє обдарованим, здатним учням реалізувати свої можливості, продемонструвати весь спектр своїх здібностей, розкрити таланти, отримати задоволення від виконаної роботи. Дослідницька діяльність має творчий характер, і в той же час це один із способів індивідуалізації навчання. Безпосереднє, тривале за часом спілкування учня і вчителя дозволяє педагогу краще пізнати особливості розуму, характеру, мислення школяра і в результаті запропонувати йому ту справу, яка для нього цікава, значима.

Головними завданнями дослідницького навчання є:

1. Пробудження і розвиток стійкого інтересу учнів до певного наукового напрямку.
2. Розширення і поглиблення знань учнів з програмного матеріалу.
3. Оптимальний розвиток здібностей в учнів та прищеплення їм певних навичок науково-дослідного характеру.
4. Виховання високої культури аналітичного мислення.
5. Розвиток в учнів уміння самостійно і творчо працювати з навчальною та науково-популярною літературою.
6. Розширення і поглиблення уявлень учнів про практичне значення наукових розробок.
7. Розширення і поглиблення уявлень учнів про культурно-історичної цінності науки.

Реалізація цих завдань частково здійснюється на уроках. Однак в процесі класних занять, обмежених рамками навчального часу й програми, це не вдається зробити з достатньою повнотою. Тому остаточна і повна реалізація цих цілей переноситься на позакласні заняття. Разом з тим між навчальною роботою, проведеною на уроках, і позакласною роботою існує тісний взаємозв'язок: навчальні заняття, розвиваючи в учнів інтерес до знань, сприяють розгортанню позакласної роботи, і, навпаки, позакласні заняття, що дозволяють учням застосувати знання на практиці, що розширюють і поглиблюють ці знання, підвищують успішність учнів та їх інтерес до навчання. Однак позакласна робота не повинна дублювати навчальну роботу, інакше вона перетвориться в звичайні додаткові заняття.

Виникнення інтересу до дослідництва у значної більшості школярів залежить від того, наскільки вміло буде побудована позакласна робота. Позакласна пізнавальна робота формує і розвиває здібності та особистість дитини. Управляти цим процесом - значить не тільки розвивати і удосконалювати закладене в людині природою, але формувати у нього потребу в постійному саморозвитку і самореалізації, так як кожна людина виховує себе насамперед сама, тут здобує особисто - видобуто на все життя.

Нерідко участь в позакласній роботі може з'явитися першим етапом поглибленого вивчення предмету і привести до вступу в спеціалізовану школу, до активізації самоосвіти і, нарешті, до осмисленого вибору професійного шляху на майбутнє.

Конкурс як засіб розвитку дітей та взаємного навчання педагогів

Як стимулювати природну потребу дитини в новизні? Як розвинути у неї здатність шукати нове? Як навчити бачити проблеми, конструювати гіпотези, задавати питання, спостерігати, експериментувати, робити умовиводи і висновки, класифікувати, давати визначення поняттям? Як правильно викладати і захищати свої ідеї? Ці питання дуже актуальні для сучасної освітньої практики. Для пошуку методичних відповідей на них можна використовувати різні засоби: проводити конференції, де будуть брати участь відомі вчені та практики; влаштовувати спецсеминари, із залученням провідних фахівців; проводити відкриті заняття, майстер-класи і т. п. Все це важливо і, безумовно, дуже корисно. Але є й особлива форма обміну професійною інформацією - участь з дітьми в різноманітних конкурсах, фестивалях, змаганнях.

Досвідченому практичному психологу і педагогу конкурс дозволяє побачити багато чого з того, про що йому не можуть розповісти в повній мірі на методичних заходах. Грандіозна панорама творчих можливостей відкривається спостережному фахівцеві. Тут в реальній справі можна побачити і самих пересічних, і обдарованих дітей, захоплених своїми дослідженнями і проектами. Зіткнутися з неймовірним різноманіттям тематики дитячих творчих пошуків. Зустрітися з педагогами та батьками, які знайшли свої методичні рішення найскладніших проблем включення дітей в самостійні дослідження та проектування.

Дуже часто педагоги недооцінюють потенціал дистанційних олімпіад і конкурсів. Варто відзначити, що включитися в участь в таких конкурсах може будь-який учень, не залежно від його успішності з предмета. Такі заходи дозволяють практично здійснювати пропаганду наукових знань, розвивати у школярів творчі здібності та інтерес до наукової діяльності, можливість випробувати свої сили в певному масштабі, розвивати інформаційну компетентність учнів, виявити найбільш здібних учнів для подальшої їх підтримки та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії.

Здібна дитина, беручи участь в конкурсах, олімпіадах, виявляється в середовищі собі рівних. Вона прагне змагатися з іншими, довести свою перевагу, бажає перемог - і це не дивно. Тому величезну увагу необхідно звертати на підготовку учнів до інтелектуальних змагань. Не шкодуючи ні часу, ні сил готуємося до конкурсів: повторюємо вивчений раніше матеріал, вирішуємо олімпіадні задачі, вивчаємо наукову літературу. Для цілеспрямованої підготовки учнів до конкурсів, олімпіад необхідно знайомити їх з типовими прийомами міркувань і розрахунків, які застосовуються при виконанні багатьох ускладнених, в тому числі і олімпіадних, конкурсних завдань.

Найбільш істотний внесок у підготовку до конкурсів, олімпіад вносять вчителі, які організовують і проводять наймасовіший шкільний етап олімпіади, конкурсів, першими відповідають на запитання школярів, готують їх до наступних, все складніших етапів. Це вимагає і від учителя глибокого знання свого предмета, обізнаності в організаційних питаннях проведення конкурсів, олімпіад, та володіння методикою підготовки школярів до цієї особливій форми діяльності. Підготовка до конкурсів, олімпіад ділиться на системну та інтенсивну.

Системна робота проводиться через гуртки, факультативні заняття, навчання в заочних школах, через індивідуальні завдання з учнем і т.п. Інтенсивна підготовка проводиться безпосередньо перед конкурсами, олімпіадами. Таким чином, учні, які постійно беруть участь у конкурсах, олімпіадах, проходять системну, безперервну підготовку. При інтенсивній підготовці до конкурсів, олімпіад важливу роль відіграє правильна розстановка сил і врахування можливостей кожного учня.

У роботі можна виділити декілька етапів:

1 етап: Перш за все, необхідно виявити таких дітей, розгледіти серед безлічі учнів декілька «зірочок», сприйнятливих до нової інформації, які не бояться труднощів, які вміють знаходити нетривіальні способи вирішення поставлених перед ними завдань. Творче

мислення обдарованих, здібних учнів характеризується неординарністю - здатністю висувати нові несподівані ідеї, гнучкістю - здатністю швидко і легко знаходити нові стратегії вирішення, встановлювати асоціативні зв'язки і переходити від одних способів вирішення до інших, здійснювати інтеграцію дисциплін. Слід зазначити також високий рівень розвитку їх логічного мислення, продуктивність мислення, здатність до прогнозування, логічну й механічну пам'ять, великий обсяг уваги, спостережливість, розвинену уяву. Обдарованих і здібних школярів відрізняють такі особистісні якості, як висока працездатність, самостійність, рефлексивність, наполегливість. З проведенням цього етапу пов'язана певні проблеми - відсутність чітких критеріїв визначення обдарованих дітей, недостатність матеріалів з проблеми діагностики та розвитку обдарованості. Часто також спостерігається відстороненість від цього етапу вчителів - вважається, що діагностика обдарованості - справа лише психологів, а навчання, виховання і розвиток - обов'язок педагогів. Тому діагностика існує автономно від педагогічної практики.

2 *етап*: Розробка особистісно - орієнтованого підходу до навчання обдарованих, здібних дітей. Талановиті діти завжди жадають чогось нового, більш складного, і якщо їх інформаційний голод залишиться невтоленним, вони швидко втратять інтерес до предмету. Тому система їх навчання повинна відрізнитися від системи навчання інших дітей. Для успішного розкриття і розвитку здібностей учнів застосовують технології:

- 1) особистісно-орієнтованого навчання;
- 2) інформаційно - комунікаційні технології;
- 3) технологію диференційованого навчання;
- 4) технологію дослідницької діяльності;
- 5) технологію групової творчої діяльності;
- 6) технологію модульного навчання;
- 7) проблемно - пошукова технологія (проблемне навчання).

На 3 *етапі* треба розвинути в здібних учнів психологію лідера, обережно щоб це не призвело до появи «зіркової хвороби». Потрібно виховувати дитину так, щоб вона могла показувати свої здібності, не боятися висловлювати свої думки, хоча б тому, що вони нестандартні і не мають аналогів.

Багато психологів і педагогів часто виступають проти конкурсів, олімпіад, змагань та інших форм конкурентної взаємодії дітей. Ось тільки життя зазвичай не питає нас, про те хочемо ми чи ні, з кимось конкурувати, вона просто щохвилини занурює кожного в пучину змагань і протистоянь. Так побудовані і біологічна, і соціально-культурна сторони нашого існування. Можна робити вигляд, що цього немає і старанно захищати дитину від різних змагань: інтелектуальних, мистецьких, спортивних. Адаже змагання часто зовні виглядають негуманно: дитина, яка виграла може зазнатись, а переможена деколи переживає не жартівливі потрясіння. В ході змагань дітьми опановує маса сильних позитивних і негативних емоцій, вони радіють, засмучуються і навіть плачуть. І багато педагогів виключають з методів виховання змагання. При цьому залишаються без уваги очевидні речі - поняття «успіх» невідомо тому, хто не переживав поразок, стан емоційного комфорту не може гідно оцінити той, хто хоча б раз не переживав емоційний дискомфорт. А хіба подолання дитиною реальних труднощів не є необхідною складовою виховного та навчального процесу? В ході змагання дитина формує власне уявлення про свої можливості, самостверджується, вчиться ризикувати, вигравати і, що особливо важливо - програвати, набуває «досвід розумного авантюризму».

Особливий відтінок всім цим міркуванням надають підсумки останніх досліджень в області психології дитячої обдарованості. Згідно з ними, те, що іменують «емоційним» або «соціальним» інтелектом (самотивацію, стійкість до розчарувань, контроль над емоційними спалахами, вміння відмовлятися від задоволень, регулювання настрою і вміння не давати переживань заглушати здатність думати, співпереживати й сподіватися) забезпечує на 80% можливість високих досягнень у житті. Тому-то різноманітні олімпіади, конкурси, змагання традиційно розглядаються як дієві шляхи виявлення і реалізації неординарних можливостей юних дослідників.

Про дослідження та проекти

Нерідко слова «дослідження» і «проекування» в освіті використовуються як синоніми, що народжує плутанину, і дезорієнтує не тільки педагогів і батьків, але навіть фахівців в галузі педагогіки. Ця плутанина зовсім не так нешкідлива, як може здатися на перший погляд. І дослідження, і проектування, при всій своїй безсумнівною важливості для сучасної освіти, принципово різні види діяльності. Різницю між ними слід ясно усвідомлювати.

Дослідження - безкорисливий пошук істини. Під проектуванням, навпаки, розуміється рішення певної чітко сформульованої задачі. Невипадково іншомовне слово «проект» прямо перекладається на українську мову як - «кинутий вперед». Дослідник, починаючи роботу, не знає до чого прийде, які відомості отримає, чи будуть вони для неї або інших людей корисні і приємні. Його задача шукати істину, якою б вона не була. На відміну від нього проектувальник гранично прагматичний, він твердо знає що робить, ясно розуміє, до чого повинен прийти. Нерідко реалізація проекту вимагає проведення досліджень, але це не обов'язково, теоретично проект може бути виконаний і на репродуктивному рівні. Наприклад, юні дослідники вивчали найрізноманітніші об'єкти і предмети, наприклад: «поведінка однокласників на перервах», «прізвиська та клички однолітків», «таємниці кульової блискавки», «процес виникнення цифр та їх написання», «природу і властивості кухонної солі» та багато іншого. Результат цих робіт або не прогнозуємо, або прогнозуємо лише частково. Рівно настільки, наскільки це дозволяють зробити вироблені авторами гіпотези. Проектувальники, як правило, вирішують чудові, але все ж більш приземлені завдання: «розробити» супер-іграшку»; «Створити діючу модель реактивного двигуна»; «Дозволити проблему сміття в місті» та ін.

В освіті і дослідження, і проектування дуже важливі, але плутати їх один з одним не варто. Дослідження - творчість у чистому вигляді, а проектування - творчість за планом. Сучасну дитину слід навчати і вмінням безкорисливого пошуку істини, і проектуванню.

Дослідницький та проектний методи навчання - справа нова. Цьому спеціально не вчили в інститутах і університетах, самостійної дослідницької практики у багатьох педагогів немає. З цими обставинами пов'язана низка труднощів, що виникають в організації навчання дітей, що знаходять своє відображення в дитячих дослідницьких роботах і творчих проектах, представлених на різні конкурси.

Наприклад, в ході розгляду конкурсних робіт можна спостерігати, що не завжди педагогами усвідомлюється різниця між дитячим дослідженням і рукоділлям. За дитячу дослідницьку роботу часто намагаються видати вишивку гладдю чи бісером, макетування будівель із сірників або створення різних предметів з фольги або дроту. Більш того, як підсумок дитячих досліджень намагаються представити навіть макети і моделі, виконані з стандартних деталей різних конструкторів. Дитяче рукоділля, безумовно, - заняття важливе і дуже корисне. Існує безліч конкурсів, виставок, фестивалів, де подібні роботи представляються і знаходять заслужену підтримку та оцінку. Дитяче дослідження і дитяче рукоділля - різні види діяльності, вирішальні дуже важливі, але різні педагогічні завдання і змішувати їх в одному конкурсі неправильно і непрофесійно. Важливо розуміти, що при певній подачі, дитяче рукоділля відносно легко трансформується у проектування і тоді міркування про прояв пізнавальних потреб і дослідницьких здібностей дітей тонуть у термінологічній плутанині. Престижні конкурси всеукраїнського рівня (конкурс-захист робіт МАН, «Інтел-еко-Україна», «Інтел-техно-Україна») принципово не розглядають проекти школярів, до участі допускаються тільки дослідні роботи.

Всім відомо, що в підсумку дитячої дослідницької роботи або проектування можуть з'являтися макети, моделі, різні пристосування, прилади. В ході конкурсу журі їх з інтересом розглядає, за умови, що автори бачили свою задачу в пошуку нових знань про світ, а не тільки в освоєнні способів віртуозною обробки паперу, дерева, глини або металу.

Часто за дитячі дослідження та проекти намагаються видати найрізноманітніші продукти художньої творчості дітей. Про важливість художньої творчості немає необхідності багато говорити, - вона очевидна і ніким не оспорується, але змішувати художню діяльність та дослідницьку діяльність дітей не слід. Вони принципово різні, переслідують різні цілі, вирішують різні освітні завдання. Якщо дитиною зроблена яскрава дизайнерська робота по створенню «нової шкільної форми», чудова казка про тварин або сценарій фільму про стосунки з однокласниками, то краще подавати не на конкурси досліджень. Ці роботи треба представляти на інші конкурси, фестивалі, виставки, де розглядаються продукти дитячого, художньої творчості. Але якщо в ході художньої творчої діяльності дитина відкриває принципово новий підхід або напрямок, течію, то безумовно її діяльність - дослідницька.

Спостерігати і експериментувати люблять усі діти і не тільки при кваліфікованому педагогічному керівництві вони іноді виявляються здатні отримувати цікаві результати. До того ж для більшості з нас слово дослідження асоціюється переважно з спостереженнями і експериментами. Мабуть тому багато педагогів і думки не допускають, що видобувати нове знання можна вивчаючи результати досліджень інших людей, читаючи книги, зіставляючи викладені в них факти, і роблячи на цій підставі принципово нові висновки. А між тим так буває досить часто.

Значною мірою тому, виникає досить багато суперечок з приводу дитячих досліджень теоретичного плану. Більшістю педагогів вони розцінюються як реферати і в якості дослідних робіт не розглядаються. Рефератом називається короткий виклад у письмовому вигляді (або формі доповіді) змісту наукових праць (літератури) з певної теми. Незважаючи на те, що за певних умов короткий виклад об'ємних матеріалів вимагає творчих зусиль, все ж слід розуміти, що зазвичай в рефераті акцент робиться не на цьому, а на понятті «виклад». Природно, що, викладаючи чужі думки наївно розраховувати на перемогу в конкурсі творчих робіт, тому реферату тут практично немає шансів.

Однак «реферування» не слід плутати з «теоретичним дослідженням». На відміну від реферату, підсумки дитячих теоретичних вишукувань можуть претендувати на найвищі оцінки. Рідко, але навіть серед молодших школярів зустрічаються початківці аналітики, здатні до уважного вдумливого читання текстів. Вони можуть не тільки виділяти і переказувати основні ідеї інших людей, але виявляються здатними зіставити їх з даними інших вишукувань і буденними уявленнями. Вони можуть знайти власні підтвердження викладеним фактам або виявити порушення в ланцюзі доказів інших авторів. Від дитини подібна робота вимагає того, що зазвичай називається «обдарованістю», а від його педагога «вищого пілотажу», що свідчить про педагогічний талант. Все це явища рідкісні, але можливі.

Члени журі, познайомившись з дитячою роботою, легко відрізнять реферат від дослідження, тому не варто боятися представляти такі роботи на конкурси. Досить багато робіт такого роду традиційно представлено в гуманітарній секції, рідше, але все ж такі роботи зустрічаються в двох інших секціях. В першу чергу теоретичні дослідження дітей присвячені питанням історії, мовознавства, культурології та ін.

Методологія розвитку дослідницьких навичок та активізації пізнавальної діяльності учнів

Ефективних результатів по формуванню дослідницьких умінь можна домогтися при цілеспрямованій систематичній роботі. Таку систему роботи складають: проблемне проведення уроків, проведення більшості практичних занять дослідним і проектним методом, система домашніх завдань з елементами теоретичного та практичного дослідження. Основи дослідницької діяльності закладаються на уроках, поглиблюються в позаурочний час.

Самостійно і активно розбиратися в новому матеріалі учні зможуть, якщо у них виник інтерес до дослідження. Для цього потрібно систематично надавати їм можливість брати участь в такій роботі на уроці, навчати всім необхідним прийомам проведення самостійного дослідження. При навчанні учнів умінням дослідницької діяльності (спостерігати, порівнювати, проводити аналіз, розрахунки і т.д.) необхідно звертати особливу увагу на вироблення умінь будувати логічний ланцюг міркувань при вирішенні задач, виконанні завдань. При обговоренні припущень необхідно звернути увагу учнів на вміння вибирати раціональний шлях вирішення задач.

Виникає питання: які ж індивідуальні особливості особистості учня слід враховувати в першу чергу?

- Рівень розумового розвитку школяра. Це поняття включає в себе як передумови до вчення (здатність учитися), так і набуті знання, уміння і навички (навченість). Здатність до навчання являє собою поняття, що характеризує розумові здібності учня, тобто здатність досягати в більш короткий термін більш високого рівня засвоєння.
- Особисті риси характеру (вольові якості), які безпосередньо відбиваються на розвитку дитини (працьовитість, ставлення до навчання, емоційні та вольові якості, самостійність, ініціативність і пр.). Всі ці особливості позначаються на шкільних успіхах. Але одночасно вони виступають і як певний результат шкільного навчання (оскільки часто з'являються в процесі навчання). Вчення не тільки розвиває розум дитини, воно сприяє становленню вольових якостей школяра, формує пізнавальну мотивацію, правильне ставлення до праці і т.д.
- Типологічні особливості - динамічна сторона психічного життя (такі характеристики, як швидкість (акселерація, ретардація), темп, працездатність, зосередженість, переключення, відволікання уваги, швидкість сприйняття, запам'ятовування і т.д.)

Одним з найскладніших в методичному відношенні етапів навчально-дослідницької роботи з дітьми, як показує досвід багатьох педагогів, є момент первинного включення учнів у самостійну дослідницьку діяльність. Перший крок у цій справі, як і в багатьох інших - найважчий. Тому й педагоги найчастіше запитують з чого і як почати роботу з дітьми в напрямку дослідного навчання. Більшість педагогів при цьому намагаються підібрати цікаву (з їхньої точки зору) і корисну тему дослідження, а потім пропонують її учням. Зазвичай це старші підлітки або старшокласники. Вони, як правило, мають деякий досвід, що дозволяє якось виконати або імітувати дослідження.

Використання дослідницьких методів навчання в початковій школі має ряд істотних особливостей. Дошкільника та молодшого школяра марно «навантажувати» темою дослідження. Він звичайно дослідник від природи, але його на перших порах треба вчити всього: як виявляти проблеми, як розробляти гіпотези, як спостерігати, як провести експеримент і т.п., а досліджувати він буде тільки те, що йому дійсно цікаво. Його природний дар дослідника потребує невпинної педагогічної турботи.

Особливої уваги заслуговує робота в напрямку дослідницького навчання з молодшими школярами. Вони істотно відрізняються від старших школярів, в першу чергу тим, що більшість з них не хочуть і не можуть вести власні дослідження протягом тривалого часу. Вони вибирають тему, проводять дослідження і роблять доповідь відразу. Нерідко все відбувається за принципом «тут і зараз».

Головна умова організації роботи з молодшими школярами та школярами середньої ланки у тому, що учні, які претендують на участь в конкурсі досліджень повинні бути здатні до відносно тривалих дослідних робіт і творчого проектування. Тому в роботі з підготовки до конкурсу бажано орієнтуватися на методичні рішення, які викладені нижче :

- **«Міні-курси»:** запрошений фахівець, протягом одного-двох занять читає дітям короткий курс по спеціально розробленій програмі. Зміст міні-курсу зазвичай становить коло його професійних інтересів і обов'язків, зазвичай це предмет його наукових досліджень. Ці заняття покликані розширити кругозір дітей, створити базу для старту їх власних вишукувань. До читання міні-курсів зазвичай намагаються залучити спеціалістів, тематика міні-курсів природно може бути дуже різноманітною («Космічна медицина», «Психологія», «Мисливське та службове собаківництво» та ін.). Найбільш раціональної, як свідчить практика застосування міні-курсів, виявилася поступова еволюція навчальної діяльності, від занять-лекцій, до занять-семінарів і, нарешті, до самостійної дослідницької практики дітей. Інакше кажучи, монолог викладача, поступається місцем діалогу з учнями, а потім, їх практичній, дослідницькій роботі. На початку домінує «інформаційно-рецептивний» характер навчальної діяльності. Автор міні-курсу дає дітям первинну інформацію, а їх основне завдання - її сприйняти, осмислити, запам'ятати. Наступний етап - репродуктивний. З питань або завдань педагога учні роблять спроби відтворення елементів вивченого матеріалу. Це змінюється «проблемним викладом». Педагог ставить проблему, і сам її вирішує, але при цьому він повинен показати шлях вирішення, в доступних учням протиріччях. Показати дітям щось ніби зразка наукового пізнання, наукового вирішення проблем. Учень на цьому етапі мислення стежить за його логікою. Все це поступово змінюється «частково-пошуковим», або «евристичним» підходом. Його завдання забезпечити поелементне засвоєння досвіду творчої діяльності (вміння бачити проблему, висловлювати припущення, формулювати гіпотези, давати визначення поняттям, будувати доказ, робити висновки та ін.). В результаті все це повинно привести до дослідницької практики, що, як відомо, є основним методом навчання творчої діяльності. Особливий інтерес викликають у дітей міні-курси в тому випадку, якщо автор дійсно захоплений тим, про що він розповідає.
- **Екскурсія** традиційно розглядається як один ефективних шляхів активізації дослідницької, пошукової активності школярів. «Краще один раз побачити, ніж сто разів почути». Ще на початку ХХ століття фахівці в області дослідного навчання відводили екскурсії особливе місце. Вона розглядалася як постійний супутник дослідницького методу навчання. Деякими педагогами навіть стверджувалося, що існує особливий екскурсійно-дослідницький метод навчання. Про екскурсію слід говорити як про одну з форм організації навчальної діяльності, яка може і повинна використовуватися при проведенні дітьми власних досліджень. Екскурсія дозволяє вивчати найрізноманітніші об'єкти в їх реальному оточенні, в дії, дає нескінченно великий матеріал для власних спостережень, аналізу й осмислення. Часто екскурсія, так само як і той чи інший міні-курс, служила стартовим майданчиком для дитячих досліджень, давала потужний імпульс дитячому мисленню, дозволяла побачити безліч цікавих проблем для власних вишукувань, продукувати велику кількість різноманітних гіпотез. Нескінченно велика кількість джерел для отримання нових фактів створювала прекрасну базу для аналітичної роботи думки, вироблення суджень, умовиводів і висновків. Для активізації дослідницької активності дітей можна чергувати справжні екскурсії, наприклад, в природний куточок рідного краю або художній музей з віртуальними екскурсіями, рольовими іграми («Екскурсія по школі» - пізнання «починається з подиву тому, що буденно»). Якщо на звичайне для всіх нас шкільне життя поглянути очима інших людей обов'язково помітиш щось незвичайне. Побачиш проблеми, які непомітні на перший погляд. В цих екскурсіях дітям можна запропонувати пройти по школі і подивитися на все очима запрошених дорослих (батьків, психологів чи педагогів з інших шкіл, міст, міліціонерів, інженерів та ін.). В підсумку можуть з'явитися цікаві дослідження та дитячі творчі проекти («Проект шкільної дошки нового покоління», «Лабораторія для вивчення мислення дітей», «Техніка і технологія боротьби з шумом на перервах» та ін.).

- **Колекціонування.** Прагнення до колекціонування можна розглядати як прояв пошукової активності, а саме колекціонування як матеріалізовану здатність до класифікації та систематизації. Колекціонування - заняття довгострокове. Воно вимагає таких особистісних рис як: цілеспрямованість, дбайливість у роботі, строгість і чіткість у відборі матеріалу. Колекціонування активізує інтелект і креативність, змушує постійно думати класифікувати і систематизувати, здобувати нові знання. Воно приваблює тим, що з повним правом може бути віднесено до дослідницької діяльності. З дитячого інтересу до колекціонування починався шлях у велику науку багатьох видатних дослідників. Дитина, збираючи колекцію, розширює свій кругозір, опановує навички дослідницького пошуку. Систематизація зібраних матеріалів - в повному розумінні слова наукова задача. Виступ з доповіддю перед однолітками і педагогами мобілізує особистісну сферу та інтелект дитини. Досвід показує, що якщо педагогам вдається знайти в цій справі союзників в особі батьків, то робота ця йде дуже активно і приносить безліч цінних плодів. Крім того, якщо спонтанно, без стимулювання дорослих, колекціонуванням захоплюються переважно обдаровані діти, то навіть при мінімальному стимулюванні з боку дорослих всі діти з цікавістю занурюються в цю роботу. Ось один з методичних прийомів, який успішно використовувався в одній з експериментальних шкіл. Зазвичай робота ця проводиться з початковим класом. З учнями домовлялися збирати колекції. Кожен обов'язково вибирав те, що він буде колекціонувати. Хтось виявляв бажання колекціонувати ключі від старих замків, хтось монети, гудзики, камінці, мушлі. А щоб колекції збиралися швидше домовлялися, збирати їх разом усім класом. Наприклад, кожен, хто знайде колекційні (непотрібні) ключі, принесе і віддасть їх тому, хто збирає колекцію ключів. Аналогічно - кожен, хто знайде цікавий камінчик, обов'язково подарує його тому, хто готує колекцію камінців. В цих умовах колекції збиралися стрімко. Педагоги всіляко прагнули стимулювати авторів до вивчення зібраних матеріалів. Знайомлячись з новими надходженнями, педагогії постійно зверталися з питаннями до авторів колекції і ті з задоволенням просвіщали запитувачів. Діти самі знаходили багато інформації про мармуровидних вапняках, ключах від сейфових замків, або раковинах, в яких виростають справжні перлини. Завершення роботи - публічна доповідь, розповідь про колекції. Колекціонуванням можна займатися все життя, але на збори своїх перших колекцій було витрачено поки тільки кілька тижнів. За цей час кожна дитина збрала власну колекцію, ретельно вивчила і систематизувала усі зібрані матеріали. Підготувала коротке повідомлення і виступила з ним перед однокласниками.
- **«Продовж дослідження»:** з науково-популярних журналів і газет педагоги виписують уривки статей, трохи редагують їх для того, щоб вони краще сприймалися дітьми і пропонують їм продовжити роботу в напрямку, вказаному в уривку. Прочитавши отриманий уривок, дитина збирає матеріал, де це тільки можливо: в енциклопедіях, словниках, наукових і науково-популярних книгах, можливо робить власні спостереження, проводить експерименти, намагається давати визначення основним поняттям, висловлювати судження, робити необхідні висновки і ін. Кожна дитина вибирає собі уривок і починає роботу. Як показує практика іноді корисно обходитися і без вибору. На цьому етапі можливі різні варіанти. Так, наприклад, педагог періодично може сам видавати дітям уривки певної тематики, наприклад - «екологічні». І пропонувати кожній дитині провести власне дослідження по тому напрямку, яке йому випадково дісталось. Потім (зазвичай на це потрібно декілька тижнів роботи поза класом) коли роботи закінчені, заслуховуються і обговорюються доповіді кожного учня. Тому, чия доповідь була визнана кращою, пропонують виступити в ролі наукового редактора збірника наукових праць класу. Можливий і цікавий також інший варіант, коли всім дітям в класі видається один і той же уривок. Напрямки пошуку можуть бути дуже різними. При підведенні підсумків в цьому випадку яскравіше помітні найглибші, найоригінальніші розробки.

Форми позакласної роботи старшокласників, які сприяють формуванню учня-дослідника, такі:

 1. Курси за вибором, гуртки.
 2. Факультативні заняття.
 3. Олімпіади, турніри, конкурси, вікторини.
 4. Екскурсії .
 5. Дискусійний клуби.
 6. Участь у предметних тижнях, учнівських конференціях.
 7. Випуск шкільної газети.
 8. Виготовлення моделей.Зазначені форми часто перетинаються і тому важко провести між ними чіткі кордони.

Предметний гурток - одна з найбільш дієвих та ефективних форм щодо підготовки учнів до участі в конкурсах, олімпіадах. При організації роботи гуртка необхідно зацікавити учнів, показати їм, що діяльність в гуртку не є дублюванням класних занять, чітко сформулювати цілі і розкрити характер майбутньої роботи. До організації роботи гуртка доцільно залучати самих учнів (доручати їм підготовку невеликих повідомлень з досліджуваної теми, підбір завдань і вправ по конкретній темі, підготовку довідок історичного характеру, виготовлення моделей і малюнків до даного заняття і т. д.). На заняттях вчитель повинен створити "атмосферу" вільного обміну думками та активної дискусії.

Також основним видом активізації пізнавальної діяльності учнів є **факультативні заняття**. Викликаючи інтерес учнів до предмету, факультативи розвивають кругозір, творчі здібності учнів. Головною метою факультативних занять є поглиблення і розширення знань, розвиток інтересу учнів до предмета, розвиток їх здібностей, прищеплення школярам інтересу і смаку до самостійних занять, виховання і розвиток їх ініціативи і творчості. По суті факультативні заняття є найбільш динамічною різновидом диференціації навчання. В якій би формі та якими б методами не проводилися факультативні заняття, вони повинні будуватися так, щоб бути для учнів цікавими, захоплюючими. Необхідно використовувати природну допитливість школяра для формування стійкого інтересу до свого предмета. Відомий французький фізик Луї де Бройль писав, що сучасна наука - "дочка подиву і цікавості, які завжди є її прихованими рушійними силами, що забезпечують її безперервний розвиток".

В рамках факультативів, курсів за вибором, гуртків самостійна робота учнів, індивідуальна робота з учнями, диференційований підхід, проблемне навчання, дослідницька, проектна діяльність повинні зайняти провідне місце, слід також частіше застосовувати рішення задач, реферати, доповіді, семінари-дискусії, читання навчальної та науково-популярної літератури і т. п. Основною ж формою роботи на заняттях групи будуть різні форми індивідуальної і парної роботи. Кожен учень самостійно чи з допомогою вчителя вибирає задачу відповідного рівня, у разі необхідності консультується і звітує за результатами її вирішення, намічає задачі та теоретичні питання для додаткової роботи вдома. Учитель консультує окремих учнів або розмовляє з міні-групами, намічає перспективи та цілі подальшої підготовки. Велика увага приділяється індивідуальній роботі з учнями: надання ненав'язливою допомогою деяким учням у пошуках шляхів розв'язання задачі, в підготовці до олімпіад, в підборі літератури для рефератів і їх письмовому оформленні, в організації та здійсненні самоосвіти. Самостійна робота школяра на цьому етапі роботи носить пошуково-дослідницький характер і вимагає творчих зусиль. Учні самостійно протягом порівняно тривалого часу вирішують завдання, сформульовані ними самими або вибрані із запропонованих учителем. Допомога вчителя полягає в проведенні індивідуальних консультацій, в рекомендації відповідної літератури, в організації обговорення знайденого учнем докази і т. п.

В системі позаурочної діяльності часто застосовують різновікове навчання, що припускає угруповання дітей різного віку на час занять, що дає можливість здібним дітям спілкуватися як з однолітками, так і з дітьми іншого віку, знаходити рівних собі в академічному відношенні.

Як один із шляхів розвитку здібностей дитини можна розглядати **дистанційне навчання** - модель організації взаємодії учня і вчителя з інформаційними технологіями. Для цього на сьогоднішній момент існує безліч ресурсів мережі Інтернет, дистанційних шкіл, дистанційних предметних олімпіад і предметних конкурсів.

Порівняно з традиційним навчанням дистанційна освіта має свої особливості. Викладач в залежності від успіхів учня може застосовувати індивідуальну методику навчання, пропонувати йому додаткові блоки навчальних матеріалів, посилання на інформаційні ресурси. Фактор часу стає обов'язковим, учень може також обрати свій темп вивчення матеріалу, а значить, може працювати за індивідуальною освітньою програмою.

За бажанням дистанційна освіта легко вбудовується в освітній процес сучасної школи. В дистанційному режимі досить природно здійснювати пересилання навчальних матеріалів. Контролювати рівень засвоєння навчального матеріалу легко через систему тестів і форумів.

Тематика дитячих досліджень

Якими можуть бути теми дитячих досліджень. Всю нескінченну різноманітність можливих тем для дослідницької роботи і творчого проектування дітей можна умовно об'єднати в три основні групи:

1. *Фантастичні* - теми, орієнтовані на розробку неіснуючих, фантастичних об'єктів і явищ; Наприклад, дитина робить проект космічного корабля, створює яку - то чарівну машину або прилад, розробляє парк фантастичних рослин або розробляє модель домашнього робота. Все це може бути створено тільки в вербальному варіанті, а може бути втілено в технічному малюнку або навіть макеті, склеєному з паперу, змонтованим з картонних коробок, упаковок з - під продуктів або косметики.
2. *Емпіричні* - теми тісно пов'язані з практикою і що припускають проведення власних спостережень і експериментів. Проведення досліджень, що включають власні спостереження і експерименти, дуже цінно в плані розвитку дослідницької поведінки і в плані придбання нових фактів про світ. Ці дослідження вимагають великої винахідливості. В якості предметів дитячих спостережень і експериментів можуть виступати практично всі об'єкти: і самі люди, і домашні тварини, і явища природи, і різні неживі предмети.
3. *Теоретичні* - вивчення і узагальнення фактів, матеріалів, що містяться в різних теоретичних джерелах. Це те, що можна запитати у інших людей, це те, що можна побачити в фільмах або прочитати в книгах і ін. Наприклад, можна зібрати в різних довідниках і енциклопедіях інформацію про певну групу порід собак, влаштуванні вітрильних кораблів минулих століть, історії музичних інструментів або розвитку комп'ютерної техніки та ін. Узагальнивши цю інформацію можна знайти цікаві закономірності, непомітні для поверхневого погляду. Отримані дані можна представити широкому загалу для обговорення. З усіх тем дослідницьких робіт теоретичні - найскладніші. Зазвичай такі теми можуть і люблять розробляти школярі, що входять до категорії обдарованих дітей. Тут від дитини вимагається інтерес до аналізу і синтезу, здатність до класифікації та категоризації, любов до суджень і умовиводів, для успіху в цій роботі необхідна добре розвинене аналітичне мислення та інтуїція.

Тема повинна бути цікава дитині, повинна захоплювати її. Дослідницька робота, як і всяка творчість, можлива й ефективна тільки на добровільній основі. Тема «нав'язана» дитині, якою б важливою вона не здавалася нам дорослим, належного ефекту не дасть. Природно, для того, щоб вибрати тему, цікаву для дитини, потрібно знати її схильності. Зуміти почути, зрозуміти, відчувати його інтереси складна, але цілком розв'язувана педагогічна задача.

Тема повинна бути здійсненна, вирішення її повинно принести реальну користь учасникам дослідження. Підвести дитину під ту ідею, в якій вона максимально реалізується як дослідник, розкриє кращі сторони свого інтелекту, отримає нові корисні знання, вміння та навички - завдання складне, але без його вирішення ця робота втрачає сенс. Мистецтво дорослого при проведенні даної роботи в тому й полягає, щоб допомогти дитині зробити такий вибір, який він би вважав «своїм вибором».

Тема повинна бути оригінальною, в ній необхідний елемент несподіванки, незвичайності. Пізнання починається з подиву, а дивуються люди чогось несподіваного. Теми дітей повинні бути оригінальними. Оригінальність, в даному випадку, слід розуміти, не тільки як здатність знайти щось незвичайне, але і як здатність нестандартно дивитися на традиційні, звичні предмети і явища. Це правило орієнтоване на розвиток найважливішої характеристики творчої людини - вміння бачити проблеми. Здатність знаходити незвичайні, оригінальні, точки зору на різні, в тому числі і добре відомі предмети і явища, відрізняє справжнього творця від посереднього, творчо не розвиток людини.

Тема повинна бути такою, щоб робота могла бути виконана якісно, але відносно швидко. Здатність довго концентрувати власну увагу на одному об'єкті, у дитини не висока. Довго цілеспрямовано працювати в одному напрямку йому зазвичай дуже важко. Тому часто доводиться спостерігати, що захоплено розпочата і не доведена одразу до кінця робота так і залишається незавершеною. Виконати дослідження «на одному диханні» практично дуже складно.

Враховуючи цю особливість дитячої природи, слід прагнути до того, щоб перші досліди не вимагали тривалого часу.

Допомагаючи учневі, вибрати тему, намагайтеся самі триматися ближче до тієї сфери, в якій самі відчуваєте себе обдарованим. Дослідницька робота робиться дитиною спільно з педагогом, тому тема повинна викликати інтерес не тільки в учня, а й у керівника.

Педагог теж повинен почувати себе дослідником. Педагог, який працює в традиційному репродуктивному режимі, переконаний, що не можна навчити дитину тому, чого не знаєш сам. Принципово інакше все це виглядає в дослідницькому навчанні. Досліджуючи проблему з дитиною можна здобувати знання разом з ним, допомагаючи один одному, ми можемо відкривати для себе нові горизонти. Це один з найбільш результативних шляхів навчання творчості.

Крім цього, вибираючи тему треба враховувати:

Можливий рівень рішення. Природно, що проблема повинна відповідати віковим особливостям дітей. Ця позиція стосується зазвичай не стільки вибору проблеми, скільки рівня її подачі, мається на увазі її формулювання і відбір матеріалу для вирішення. Одна і та ж проблема може вирішуватися дітьми різного віку на різних етапах навчання, по - різному, з різним ступенем глибини.

Бажання і можливості. Вибираючи проблему потрібно врахувати, чи є необхідні для її вирішення засоби та матеріали. Відсутність літератури, необхідної «дослідницької бази», неможливість зібрати необхідні дані, які зазвичай призводять до поверхневого рішення. Поверхневе рішення народжує «марнослів'я». А це не тільки не сприяє, а навпаки, суттєво заважає розвитку творчого мислення, заснованого на доказовому дослідженні і надійних знаннях.

Як переконує нас педагогічна психологія і теорія навчання, «інформація» стає «знанням», тоді коли вона вступає в контакт з колишнім досвідом дитини. Коли, вона, образно кажучи, контактуючи з колишнім багажем знань, знаходить за що зачепитися. В іншому випадку все відбувається як в казці - «в одне вухо влетіло, в інше вилетіло». Саме тому необхідно систематичне навчання. Хаотичне навчання, непослідовне не дає великого ефекту. Щоб систематизувати процес навчальних досліджень можна скористатися наведеною нижче класифікацією. Вона не є догмою і може бути доповнена або скорочена. Але важливо, щоб в дослідницьких роботах існувала система. Вона дозволить ясніше побачити досягнення і точніше намічати нові орієнтири.

1. Перший рівень класифікації - «загальні напрямки досліджень»:

Жива природа Людина Суспільство	Культура Земля Всесвіт	Наука Техніка Економіка
---------------------------------------	------------------------------	-------------------------------

2. Другий рівень класифікації - «основні науки і види діяльності»:

Жива природа: Зоологія Ботаніка Генетика Сільське господарство	Людина: Походження людини Розвиток людського організму Медицина Психологія Діяльність Видатні мислителі	Суспільство: Цивілізації Держава і країни Історія Демографія Державні діячі
Культура: Мова Релігія Мистецтво Освіта	Земля: Географія Клімат Будова Землі	Всесвіт: Галактики Сонце Зірки Інопланетні цивілізації
Наука: Математика Фізика Хімія Астрономія Історія науки	Техніка: Транспорт. Промисловість Технічне конструювання та дизайн Будівництво	Економіка: Фінанси і виробництво. Гроші і торгівля. Банк

Структурування змісту дослідницького навчання, систематизація результатів учнівських досліджень

Дослідницьке навчання завжди, і не без підстав, звинувачували в хаотичності, спонтанності, відсутності систематичності. Це дійсно серйозний недолік і його треба прагнути долати. Для підвищення інформативності дитячого дослідження і навчання дитини вмінню систематизувати інформацію можна запропонувати певний алгоритм систематизації отриманих даних. Питання, що містяться в цій схемі, стануть специфічними ключами до пошуку.

Алгоритм систематизації інформації з теми дослідження:

1. Визначення об'єкту та предмету дослідження
2. Окреслення проблеми, яку вирішує дослідження
3. Узагальнення інформації про об'єкт: його положення в світі, загальна характеристика
4. Планування та проведення експерименту (якщо він планується)
5. Аналіз отриманих результатів (інформації)
6. Формулювання висновків

Наприклад, напрям - «жива природа», область знань - «зоологія»:

1. Досліджуваний об'єкт – їжак, предмет – поведінка
2. Проблема дослідження – чому їжак наколює на свої голки яблужка?
3. Загальна характеристика за пунктами:

1. Систематичне положення: тип тварини; клас; ряд; родина; рід; вид	2.Где живе? 3.Чем харчується? 4.Поведінка 5.Хто головні вороги.
---	--

4. Висновок: Яблука для їжака – не основна їжа, він харчується комахами, а кислі яблука наколює для того, щоб очистити та продезінфікувати голки.

Будь-яка навчальна робота дитини, та навчально-дослідна не є винятком, повинна бути доведена до результату. Для справжнього творця-дослідника закінчення однієї роботи це лише початок наступної, розуміючи це, тим не менше, треба прагнути до фіксації моментів завершення творчих проектів дітей і якихось цільних частин дитячих досліджень. У виховному відношенні неприпустимо кидати справу на півдорозі. Моментом завершення дитячої навчально-дослідницької роботи має бути не тільки індивідуальне визнання її завершеності учителем, а неодмінно публічне представлення та колективне обговорення. Проблема визначення ступеня результативності навчально-дослідницької діяльності учнів лише зовні видається простою. Насправді вона дуже складна. По-перше, треба чітко визначитися з тим, що нам слід вважати результатом. Спробуємо в цьому розібратися.

На всіх етапах навчально-дослідницької роботи педагогу потрібно ясно усвідомлювати, що основною очікуваний результат - розвиток психіки дитини. Йдеться, звичайно ж не тільки про інтелектуальному і творчому розвитку, а й розвитку психосоціальної сфери особистості дитини. Окрім розвитку когнітивних потреб і здібностей, необхідно дбати про розширення дитячого кругозору, придбанні дитиною знань, умінь і навичок, розвитку його соціального інтелекту. Цей результат не так наочний, як іноді хотілося б, а тому завжди виникає спокуса підмінити його іншим, важливим, але все ж другорядним результатом. Це те, що створює дитина «своєю головою» і руками - доповідь, макет, звіт тощо.

Педагогічний результат - це, перш за все, досвід самостійної, творчої, дослідницької роботи, психічні новоутворення, що відрізняють справжнього творця від простого виконавця, нові дослідницькі знання, вміння та навички.

Звичайно, талановито виконане дослідження повинно породити хорошу доповідь, красиві графіки, чіткі схеми та інші зовнішні прояви. Але слід розуміти, що так буває далеко не завжди. Дуже часто тому школи, які добре працюють в напрямку дослідницького навчання, не завжди виявляються переможцями престижних конкурсів дитячих дослідницьких робіт. Брати участь і перемагати в конкурсах - це самостійна робота, особливий спорт. І також як спортивні досягнення не є однозначним ознакою здоров'я, так і перемоги і поразки на конкурсах дитячих дослідницьких робіт, не є стовідсотковим свідченням ступеня успішності навчально-дослідницької роботи з дітьми.

Методика організації та проведення захисту підсумків дитячого дослідження та проектування

Одним з найважливіших в методичному відношенні етапів реалізації дослідного і проектного навчання є захист дитячих дослідницьких робіт і творчих проектів. Етап «захисту» виконаної дослідницької роботи або реалізованого проекту пропустити не можна. Без нього дослідження не може вважатися завершеним. Захист - вінець дослідження і один з головних етапів навчання початківця дослідника. Підсумки захисту виступають важливим фактором, формування мотивації дослідного поведінки дитини.

Інформування про підсумки власних творчих вишукувань - спроба навчити цьому інших. «Навчаючи інших, навчаєшся сам» - ця точна думка Я.А. Коменського, прийшла до нас з глибини століть. Інтуїтивно розуміючи, цю закономірність дитина, вивчивши що-небудь в результаті власних досліджень, зазвичай прагне розповісти про це іншим. Часто виявляється, що повідомити інформацію важливо не стільки для того, кому адресоване повідомлення, скільки для того, хто розповідає.

Важливо, щоб кожна дитина зрозуміла, що про виконану роботу треба не просто розповісти, її, як і всяке справжнє дослідження, треба захистити. Природно, що захист підсумків дослідження і підготовленого творчого проекту повинен бути «публічним», із залученням, як авторів інших робіт, так і глядачів. Це можуть бути: школярі з інших класів, вчителі, батьки, гості школи. В ході захисту дитина вчиться викладати здобуту інформацію, стикається з іншими поглядами на проблему, вчиться доводити свою точку зору.

Однією з перших задач виникаючих при опрацюванні проблеми захисту дитячих робіт є проблема періодичності організації цих заходів. Найчастіше педагогу хочеться неодмінно чітко спланувати - коли проводитиметься захист дитячих робіт. Потім вписати цей термін в свої плани, і далі ні за яких умов від намічених дат не відступати. При плануванні термінів захистів дитячих дослідницьких робіт слід враховувати, що ми маємо справу з творчими продуктами різних дітей. Один принесе «готову», повністю завершену, з його точки зору, роботу через один-два тижні, іншому буде потрібно на це кілька місяців. Терміни залежать від темпераменту, особливостей характеру, рівня підготовленості дитини, і, звичайно, від предмета дослідження. Якщо матеріал по створенню військового супер - гелікоптер можна зібрати за тиждень, то вивчення поведінки горобців може розтягнутися на довгі тижні і навіть місяці. Чим більш підготовлена і інтелектуально обдарована дитина, тим більше часу вона зазвичай витрачає на проведення дослідження, дитина - екстраверт стрімкіше завершить роботу; чим більше в темі нереального, фантастичного, тим швидше вона реалізується дитми; чим більше матеріалів з досліджуваної проблеми здатна знайти дитина, тим більш тривалими будуть терміни її дослідження, чим більше дітей бере участь у виконанні однієї роботи (у разі якщо робота виконується колективно), тим більше термін її створення.

Досвід показує, що для того, щоб захист як святковий захід була видовищною треба, щоб в один день захищалося не більше 5-6-ти дитячих дослідницьких робіт або творчих проектів. Більша кількість повідомлень учні навіть старших класів не сприймуть фізично. Немає ніякого сенсу перетворювати таку захоплюючу справу як захист дитячих досліджень в катування дітей та запрошених учасників-глядачів. Якщо дитині, яка виконала свою роботу, доведеться довго чекати захисту, вона цілком може «перегоріти», втратити до неї всякий інтерес і надалі зацікавити його аналогічною роботою буде вкрай складно.

Треба намагатися проводити захист як святковий захід. Заздалегідь визначається ведучий. Перед початком проводиться жеребкування і визначається порядок доповідей. Потім кожен дослідник або група представляє одну роботу, виходять на трибуну, роблять свою доповідь, відповідають на запитання. Після чого їх оперативно змінює наступні учасники. Кожен дослідник, а якщо дослідження проводилося колективно, то група дослідників, отримують 5-7 хвилин на доповідь про свою роботу. Їм необхідно представити найважливішу інформацію про виконану роботу, продемонструвати підготовлені схеми, креслення, макети, малюнки. Досвід показує, що цього часу виявляється цілком достатньо.

Потім починається ще один важливий етап - відповіді на запитання. Право задавати питання мають усі присутні. Багато з них настільки добре освоюють мистецтво задавати питання, що можуть «утопити» і, на жаль значно рідше «підтримати», своїми питаннями будь-якого доповідача. Журі необхідно дати завдання уважно стежити за питаннями і за підсумками захисту слід відзначити не тільки тих, хто добре представив свої роботи, а й тих, хто задавав розумні цікаві питання по суті справи. Час «питань і відповідей» необхідно обмежити. Зробити це може ведучий. Зазвичай це робиться за рахунок зняття повторюваних і малоістотних питань.

Представлення робіт на конкурс та оцінка журі

У якому вигляді представляються на конкурси дитячі роботи? Це важливе питання природно виникає у кожного потенційного учасника та його керівника.

Якщо конкурс орієнтований на дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, то від учасників не чекають текстів докторських дисертацій. Швидше журі захоче побачити нехай ще маленьких, але зацікавлених дослідників.

Проте, творчий підхід авторів та їх керівників до дослідження повинен дозволяти при цьому виконати уявлення роботи відповідно до елементарними вимогами. До їх числа належать:

- робота повинна бути представлена так, щоб дослідницькі зусилля і здобутки автора були висвітлені в максимально повному обсязі;
- представлений матеріал повинен бути добре структурований, для цього його слід викласти ясно, струнко, логічно і доказово;
- презентація повинна бути наочною, апаратура для проведення власних дослідів, малюнки, плакати, креслення, фотографії, фільми, макети не обов'язкові, але можуть бути дуже корисні. Також не будуть зайвими: таблиці, графіки, схеми, карти та ін. При підготовці всього цього просимо врахувати, що журі пред'являє до цих матеріалів ще одна важлива вимога - все це повинно бути виконано самою дитиною;
- автор повинен не тільки вільно володіти матеріалом, але й бути готовим до захисту своїх ідей.

Форми подання результатів можуть бути будь-якими, на які здатна дитина при мінімальній допомозі з боку дорослого. Досвід показує, що часто, виявляється неважливо, чи пропонує автор комп'ютерну презентацію або власний текст написаний від руки (іноді з характерними дитячими помилками); красивий макет, акуратне креслення або поспішно зроблений малюнок. Істинно цінним стає те, наскільки глибоко він занурений в проблему, як багато відомостей він зумів почерпнути з власних вишукувань, наскільки вільно володіє отриманим матеріалом, наскільки зацікавлено й захоплено здатний думати і говорити про проведену роботу. Чи може він вільно і впевнено відповідати на запитання членів журі та однолітків.

На конкурсах досліджень молодших школярів журі зазвичай прагне виділити і відзначити справді дитячі дослідні роботи і творчі проекти, які вирости з глибинного прагнення до пізнання самої дитини. Тому один з головних критеріїв оцінки дитячих робіт - самостійність. На високу оцінку журі може розраховувати лише та робота, яка вирости з власного бажання дитини пізнати нове.

Дослідницька діяльність і творче проектування молодшого вимагають високопрофесійної педагогічної участі. Без цього, часто пізнавальна цінність дитячих досліджень і проектів виявляється невисокою. Найбільших успіхів у цій діяльності досягають не ті педагоги і батьки, хто робить роботу за дитину, а ті, кому вдається підвести її до самостійних відкриттів нових знань про світ. Тому ще один критерій оцінки дитячих робіт - пізнавальна цінність, отриманих матеріалів.

Важливо, щоб дитина набувала нових знань, але основний педагогічний результат навчально-дослідницької роботи з дітьми все ж не вони. Головний підсумок навчально-дослідницької роботи дитини - розвиток її пізнавальних потреб, дослідницьких здібностей, умінь і навичок самостійно здобувати нові відомості про світ. До них відносяться вміння: бачити проблеми, виробляти гіпотези, спостерігати, експериментувати, робити умовиводи і висновки, класифікувати і т.п. Тому ще один блок критеріїв - пізнавальні потреби і дослідницька майстерність.

Досліднику дуже важливо вміти самостійно мислити, мати різнобічні знання, володіти потребами пізнавати нове і дослідницькими здібностями, але підсумки свого дослідження треба не просто викласти іншим - їх треба захистити. Тому важливою групою критеріїв при

оцінці дитячої роботи є прояв здібностей до презентації своїх результатів. Особливо цінується хороша мова, вільне володіння матеріалом, вміння аргументовано доводити свою точку зору, відповідати на запитання.

Найвідповідальнішим і складним моментом в роботі журі є оцінка дитячих робіт. Розглянемо два варіанти цієї роботи. У практиці різних конкурсів використовуються обидва. Перший - «ранжування дитячих робіт», використовується на перших етапах, коли діти тільки включаються у власну дослідницьку роботу, другий - «розподіл робіт за номінаціями» доцільніше використовувати з дітьми, що мають досвід проведення власних досліджень.

У першому варіанті кожен член журі отримує бланк для відміток, з чітко прописаними критеріями. В ході захисту треба просто поставити відмітки по трьох (п'яти-, або семи бальною) шкалою. Переможець виявляється за результатами середньоарифметичних розрахунків.

Другий варіант - «оцінка за номінаціями». Ранжування часто приносить шкоди більше, ніж користі. Так різні дослідницькі роботи дітей часто немає можливості розподілити по місцях - перше, друге ... шість. Кожен учасник намагався й зроблену ним відрізняється від інших лише за змістом, але не за якістю. В цьому випадку буде краще, якщо журі проявить власну креативність та (поки йде захист) введе ряд номінацій. Наприклад: «за найоригінальнішу тему», «за найоригінальніше рішення проблеми», «за високу спостережливість», «за кращий експеримент», «за кращу доповідь», «за саму глибоку опрацювання проблеми» та ін. Таким чином, ми створюємо можливість, не ранжуючи авторів, нагородити, відзначити і підтримати кожного.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ТА ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Положення Всеукраїнського чемпіонату з інформаційних технологій «Екософт»

Міністерство освіти і науки України спільно з Академією педагогічних наук, Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді щорічно проводить Всеукраїнський чемпіонат з інформаційних технологій «Екософт» (далі – чемпіонат) в рамках Тижня всеукраїнських та міжнародних науково-освітніх проєктів "Україна-Європа-Світ".

Чемпіонат проводиться з метою виявлення та підтримки здібної молоді генерации в галузі інформаційних технологій. Для участі у чемпіонаті запрошуються учні, вихованці загальноосвітніх, позашкільних і професійно-технічних навчальних закладів, а також студенти, аспіранти вищих навчальних закладів України. У програмі чемпіонату обов'язкова демонстрація електронної презентації на авторську розробку. Бажано мати постерний (стендовий) матеріал щодо розробки. Учасники розподілятимуться відповідно до освітнього рівня та за категоріями апаратних і програмних засобів.

Під час проведення чемпіонату передбачаються зустрічі з представниками провідних компаній України, які спеціалізуються в галузі інформаційних технологій, засобів масмедіа, спонсорами. За результатами участі в чемпіонаті переможці нагороджуються дипломами оргкомітету та цінними подарунками і призами від спонсорів. Учні старших класів загальноосвітніх навчальних закладів з числа переможців чемпіонату отримують право взяти участь у Всеукраїнському конкурсі Інтел-Еко - Україна - Національному етапі Міжнародного конкурсу Intel-ISEF. Претенденти на участь у конкурсі Intel – Еко Україна повинні володіти достатнім рівнем англійської мови.

Заявки на участь у чемпіонаті подавати до 15 січня за формою, що додається, листом або електронною поштою на адресу ecosoft@nenc.gov.ua або на паперових носіях – на поштову адресу: НЕНЦ, вул. Вишгородська, 19, м. Київ, 04074. На конверті робиться помітка "На конкурс "Екософт".

Обсяг тез не повинен перевищувати 2-3 сторінки (6000 друкованих символів, шрифт Times New Roman, 14; інтервал – 1,5; формат роботи – Microsoft Word). Малюнки, таблиці та інші графічні зображення, а також фото оформляються окремим додатком. У тезах необхідно вказати прізвище та ім'я автора, місце навчання, клас (курс), назву доповіді, електронну адресу автора.

На підставі поданих матеріалів організаційний комітет проведе відбір учасників очного етапу. Результати відбору щодо участі в очному етапі Чемпіонату будуть оприлюднені до 25 січня на сайті НЕНЦ: www.nenc.gov.ua.

Додаток 1

Рекомендації щодо заповнення заявки на участь у II етапі X Всеукраїнського чемпіонату з інформаційних технологій "Екософт-2011"

Заявка заповнюється державною мовою на кожного учасника (розробника) окремо.

Аспіранти, професійні розробники вказують місце роботи.

Учні, вихованці, студенти вказують клас, назву факультету, курс (без скорочень), а професійні розробники – посаду.

Участь у створенні розробки: повна – для окремих розробників, часткова – для груп розробників.

У пункті "Назва розробки" вказати повну назву авторської апаратної або програмної розробки.

У пункті "Апаратно-програмне середовище" вказати відповідні технічні та програмні потреби розробника для якісного функціонування власної розробки.

У пункті "Категорія засобів" розробник власноруч визначає категорію, до якої відносить свій винахід:

програмні засоби: 1) ігрові, 2) навчальні, 3) прикладні, 4) системні, 5) інструментальні, 6) анімаційні, 7) спеціального призначення, 8) Web-розробки;

апаратні засоби: 1) функціональні пристрої, 2) моделі, 3) макети або опис.

Необхідно вказати точну поштову та електронну адреси.

ЗАЯВКА
на участь у II етапі Всеукраїнського чемпіонату з інформаційних технологій «Екософт»
(подається окремо на кожного учасника)

Прізвище, ім'я, по батькові (повністю): _____

Число, місяць, рік
народження: _____

Назва навчального закладу (повна назва, адреса):

Факультет, курс, клас: _____

Участь у розробці програми (повна або часткова): _____

Прізвище, ім'я, по батькові викладача (наукового керівника), місце роботи, посада : _____

Назва розробки:

Апаратно-програмне середовище для демонстрації: _____

Категорія програмних (апаратних) засобів:

Рішенням оргкомітету (ради закладу, установи): _____

(прізвище, ініціали учасника)

рекомендується до участі у II етапі X Всеукраїнського чемпіонату з інформаційних технологій
“Екософт-2011”.

Адреса для зв'язку з конкурсантом (поштова, E-mail, URL): _____

Голова оргкомітету (ради)
навчального закладу (установи): _____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Дата заповнення: “ _____ ” _____ 20__ р.

**Умови проведення національного етапу Intel Еко-Україна
Міжнародного конкурсу науково-технічної творчості школярів
Intel® International Science and Engineering Fair (Intel® ISEF)**

60-й Міжнародний конкурс науково-технічної творчості школярів Intel® International Science and Engineering Fair (скорочено **Intel® ISEF**) – одна з найбільших міжнародних освітніх ініціатив всесвітньовідомої корпорації Intel. Кожного року понад 1500 учасників конкурсу, кращих у світі молодих вчених і винахідників представляють близько 50 країн світу та демонструють найсучасніші наукові проекти, обмінюються ідеями і виборюють численні призи та стипендії. Призовий фонд конкурсу складає понад 3 мільйони доларів США.

Україна вперше виступила повноправною країною-учасницею *Intel ISEF* з 2004 р., після афіліації національного конкурсу під назвою *Intel-ЕкоУкраїна*. Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (НЕНЦ) Міністерства освіти і науки України у 2004-2009 рр. виступав у ролі установи-організатора конкурсу Intel в Україні.

Форма подання заявки та тез, вимоги до оформлення стенду, критерії, результати попередніх конкурсів - на сайтах: www.nenc.gov.ua www.intel.ua/education/isef.

- ✓ **Тези робіт на конкурс подаються українською та англійською мовами.** Обсяг тез не повинен перевищувати 2 сторінки (6000 друкованих символів шрифт Times New Roman, 12; формат роботи - MS Word); малюнки, таблиці та інші графічні зображення, а також фото додаються до тез окремо.

Тези повинні містити тему наукового дослідження, прізвище та ім'я автора, місце навчання, клас, контактну інформацію, термін проведення та короткий опис наукового дослідження: проблема, яку вирішує, гіпотеза, матеріали та методи дослідження, процедури проведення дослідження, дані, аналіз та результати (основні графіки, таблиці), висновки (практичне значення, доцільність), бібліографія (1-2 основні джерела, які використовувались або посилання на відповідні веб-сайти).

Роботи, представлені на конкурс, можуть бути виконані індивідуально або командно (2-3 дослідники, які працювали над спільною темою проекту). Усі проекти повинні мати наукового керівника – кваліфікованого фахівця у даній галузі (вчителя, науковця, викладача вищої школи) і мають висвітлювати результати наукових досліджень або практичних розробок, виконаних у будь-який період поточного року. Конкурсні роботи повинні базуватися на результатах самостійних досліджень учнів. Критерії оцінювання робіт відбіркового туру: практична спрямованість, інноваційність, науковість, логічність, відповідність до сучасних мовних стандартів.

Відбір учасників здійснює журі конкурсу. Список учасників національного етапу конкурсу буде розміщений на сайті НЕНЦ.

Програма проведення національного етапу конкурсу проходить у 2 тури:

- I. Індивідуальний постерний (стендовий) захист перед членами журі за категоріями.
До участі в національному етапі конкурсу допускаються роботи підготовлені винятково у вигляді постеру. Максимальні розміри постеру або стенду: ширина до 120 см, висота до 180 см. (Детальніші вимоги – на сайті).
- II. Відкритий стендовий захист кращих робіт з кожної категорії – при оцінюванні основна увага приділяється презентаційним та комунікаційним навичкам: вмінню ефективно спілкуватись, відповідати на питання, відстоювати свою точку зору, логічно мислити, а також володіти англійською мовою.

Формат захисту - постерна презентація з елементами інтерв'ю та наукової співбесіди за матеріалами дослідження двома мовами (українською та англійською), що максимально наближено до умов захисту робіт на всесвітньому фіналі Intel ISEF.

Учні, що представляють командні наукові проекти, змагатимуться між собою окремо за право участі на міжнародному рівні.

Двоє переможців з кращими індивідуальними проектами і двоє або троє учасників одного командного проекту отримають право представляти Україну на Міжнародному конкурсі Intel ISEF у м. Рено (штат Невада, США).

Директор конкурсу в Україні – Володимир Валентинович Вербицький
Координатор конкурсу від НЕНЦ: Вікторія Тараненко victoriya@nenc.gov.ua
Координатор від INTEL: Анастасія Причиненко Anastasiya.Prychynenko@intel.com

Детальніша інформація про загальні принципи Intel ISEF – на веб-сайті www.sciserv.org/isef
Вимоги та правила міжнародного конкурсу (англійською мовою): www.sciserv.org/isef/primer/rules.asp
Додаткова інформація про конкурс і його переможців попередніх років – на сайтах www.intel.ua/education; www.iteach.com.ua та www.nenc.gov.ua

Додаток №2
до листа МОН №1/9 – 708 від 31.10.08

ЗАЯВКА
на участь у конкурсі «INTEL ЕКО-УКРАЇНА», національному етапі
МІЖНАРОДНОГО КОНКУРСУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ШКОЛЯРІВ
INTEL ISEF-2009

Творча назва проекту: _____

Наукова назва проекту: _____

Категорія проекту:

- біологічні науки (ботаніка, зоологія, мікробіологія, біохімія тощо)
- екологія та проблеми довкілля
- науки про Землю (географія, геологія)
- науки про Всесвіт (астрономія)
- науки про людину (анатомія, фізіологія, охорона здоров'я, психологія і поведінка людини)
- хімія
- комп'ютерні науки
- інженерні науки
- математика
- фізика

Прізвище, ім'я, по батькові (повністю) учня, який зробив та представляє наукове дослідження

Число, місяць, рік народження: _____

Повна назва навчального закладу : _____

Адреса навчального закладу: _____ Клас: _____

Індивідуальний або командний проект (необхідне підкреслити)

Рівень знання англійської мови: базовий, середній, високий (підкреслити)

Наявність матеріалів для постерного (стендового) захисту: Так / Ні

Технічні засоби, необхідні для демонстрації проекту: _____

Прізвище, ім'я, по батькові викладача (наукового керівника) _____

Місце роботи та посада, наукова ступень* керівника дослідження _____

Чи представлявся даний науковий проект на інші конкурси? Так / Ні

*Якщо так, то на які саме? _____

*Яке місце виборів? _____

Контактна інформація для зв'язку з конкурсантом:

Поштова адреса:

індекс _____

область _____

район _____

місто/ селище: _____

вулиця _____

будинок № _____, квартира _____

телефон: () _____ ; моб*.: _____

E-mail: _____

Підпис учасника конкурсу: _____

Підпис наукового керівника проекту: _____

Дата подання заявки: _____

Дата отримання заявки* (заповнюється оргкомітетом конкурсу): _____

Увага! Заявки треба надсилати разом з тезами дослідження в одному документі.

Тези робіт на конкурс подаються українською та англійською мовами.

Обсяг тез не повинен перевищувати 2 сторінки (6000 друкованих символів шрифт Times New Roman, 12; формат роботи - MS Word); малюнки, таблиці та інші графічні зображення, а також фото додаються до тез окремо. Тези повинні містити тему наукового дослідження, прізвище та ім'я автора, місце навчання, клас, контактну інформацію, термін проведення та короткий опис наукового дослідження: проблема, яку вирішує, гіпотеза, матеріали та методи дослідження, процедури проведення дослідження, дані, аналіз та результати (основні графіки, таблиці), висновки (практичне значення, доцільність), бібліографія (1-2 основні джерела, які використовувались або посилання на відповідні веб-сайти).

Заявки та тези надсилати в одному документі за електронною адресою: nenc@nenc.gov.ua з темою повідомлення «Конкурс IntelЕко-Україна_(категорія)_(прізвище)»

Додатково надсилати друковані оригінали матеріалів за поштовою адресою:

НЕНЦ, вул. Вишгородська, 19, м. Київ, 04074, Україна

з обов'язковою поміткою на конверті:

На конкурс «Intel Еко-Україна», Категорія « _____ », інд. або команд. проект.

Телефон для довідок: (044) 430-04-91 (координатор конкурсу – Тараненко Вікторія);

(044)430-02-60(директор конкурсу в Україні – Вербицький Володимир Валентинович).

Увага! Розробляється on-line реєстрація на конкурс. Слідкуйте за новинами на сайті www.nenc.gov.ua і, при наявній можливості, скористайтеся цим зручним способом реєстрації

ПОЛОЖЕННЯ про Всеукраїнський Інтернет-турнір із природничих дисциплін

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Всеукраїнського Інтернет-турніру з природничих дисциплін (далі - Турнір).
2. Турнір проводиться щороку на добровільних засадах і є відкритим для учнів 7-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів і вихованців позашкільних навчальних закладів відповідного віку.
3. Метою проведення Турніру є виявлення, розвиток і підтримка обдарованих дітей, підвищення інтересу школярів до поглибленого вивчення природничих дисциплін; залучення учнів середнього та старшого шкільного віку до науково-дослідницької діяльності в гуртках і секціях наукових відділень Малої академії наук України (далі - МАНУ).
4. Завданнями Турніру є:
створення інтерактивного освітнього середовища на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для задоволення інтелектуальних потреб обдарованих дітей та молоді;
активізація науково-дослідницької діяльності учнів;
поглиблення знань учнів із природничих наук;
формування пізнавальних інтересів учнів, організація їх самостійної та групової пізнавальної діяльності;
розвиток творчих здібностей, асоціативного та креативного мислення учнів;
формування навичок роботи в команді, створення умов для плідного творчого спілкування обдарованих учнів;
розвиток дистанційної форми навчання в системі МАНУ.
5. Організаційно-методичне забезпечення проведення Турніру здійснює Національний центр «Мала академія наук України» (далі - НЦ «МАНУ»).
6. Інформація про проведення Турніру розміщується на сайті Турніру www.vpd.inhost.com.ua (далі - сайт Турніру) та на сайті НЦ «МАНУ», а також у засобах масової інформації до 30 вересня, але не пізніше ніж за один місяць до початку його проведення.
7. Під час проведення Турніру обробка персональних даних учасників здійснюється з урахуванням вимог Закону України «Про захист персональних даних».

II. Учасники Турніру

1. Участь у Турнірі беруть команди у складі 6-7 осіб, з яких 5-6 учнів 7-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів і (або) вихованців позашкільних навчальних закладів відповідного віку та 1 керівник команди.
Організовує роботу команди керівник команди - педагогічний працівник загальноосвітнього або позашкільного навчального закладу.
Кількість команд від одного загальноосвітнього чи позашкільного навчального закладу не обмежується.
2. Учасники Турніру мають право ознайомитися з результатами оцінювання, одержати пояснення щодо критеріїв та об'єктивності оцінювання.
3. Учасники Турніру зобов'язані дотримуватись вимог цього Положення, норм поведінки, правил техніки безпеки та експлуатації обладнання й приладів.
4. Заміна учасника команди під час проведення фінального туру Турніру можлива за рішенням Голови організаційного комітету (далі - Оргкомітет) після подання керівником команди нової заявки та пояснення причин такої заміни.
5. Для участі у фінальному турі Турніру до Оргкомітету подаються такі документи:
заявка на участь у фінальному турі Турніру за формою згідно з додатком;
копія наказу відповідного органу управління освітою щодо участі команди у фінальному турі Турніру;
медична довідка про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими;

учнівський квиток.

III. Порядок проведення Турніру

1. Турнір проводиться у два тури:

I тур - відбірковий (дистанційний);

II тур - фінальний (очний).

2. Відбірковий тур проводиться у два етапи:

1-й етап - кваліфікаційний;

2-й етап - основний.

3. Інформаційні матеріали Турніру розміщуються на сайті Турніру, які містять завдання у формі відеодемонстрацій чи фотодемонстрацій та бланки для відповідей. На сайт Турніру відсилаються відповіді на завдання Турніру.

4. Порядок проведення кваліфікаційного етапу відбіркового туру.

1) Відбірковий тур проводиться на базі сайту Турніру.

2) Під час проведення кваліфікаційного етапу відбіркового туру команди учнів знайомляться із завданнями та дають відповіді на них.

Відповіді на завдання кваліфікаційного етапу відбіркового туру вносяться у бланк для відповідей, який після цього надсилається на сайт Турніру до 31 жовтня включно.

3) Після завершення перевірки завдань членами журі на сайті Турніру розміщуються правильні відповіді на завдання етапу та рейтинги команд на кваліфікаційному етапі, визначені за сумою набраних командами балів.

Для команд, які мають ідентичні за текстом розв'язки завдань, рейтинг не визначається.

5. Порядок проведення основного етапу відбіркового туру.

1) До участі в основному етапі відбіркового туру допускаються команди, які вчасно надіслали свої відповіді на завдання кваліфікаційного етапу та набрали не менше ніж сімдесят п'ять балів.

2) Завдання основного етапу відбіркового туру Турніру оприлюднюються на сайті Турніру в день проведення етапу.

3) Під час виконання завдань допускається використання додаткових джерел інформації (навчальна література, довідники, Інтернет тощо).

4) Бланк з відповідями на завдання основного етапу відбіркового туру надсилається на сайт Турніру до 24.00 години в день оприлюднення завдань.

5) Після завершення перевірки завдань членами журі на сайті Турніру розміщуються правильні відповіді на завдання етапу та рейтинги команд на основному етапі, визначені за сумою набраних командами балів.

За умови набрання кількома командами однакової суми балів вищий рейтинг присуджується команді, яка раніше відправила на сайт Турніру відповіді на завдання туру.

6) Три команди, які набрали найвищі рейтинги, визнаються переможцями відбіркового туру.

6. Порядок проведення фінального туру Турніру.

1) До участі у фінальному турі Турніру допускаються три команди - переможці відбіркового туру.

2) Строки та місце проведення фінального туру Турніру визначаються НЦ «МАНУ» та повідомляються листом Міністерства освіти і науки України (далі - МОН України) органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері освіти, місцевим органам управління освітою в областях, містах Києві та Севастополі не пізніше ніж за один місяць до його початку.

3) До місця проведення фінального туру Турніру команди прибувають організовано в супроводі керівника. Керівник забезпечує безпеку життя та здоров'я членів команди, своєчасне оформлення документів щодо участі команди в Турнірі.

4) У рамках фінального туру команди знайомляться із завданнями протягом п'яти хвилин, обговорюють відповіді на завдання, вносять їх до бланка для відповідей та передають бланк членам журі.

Час, відведений на виконання завдань, повідомляється командам перед початком фінального туру.

5) Під час виконання завдань фінального туру Турніру допускається використання додаткових джерел інформації (навчальна література, довідники, Інтернет тощо).

IV. Структура, зміст завдань та їх оцінювання

1. Завдання Турніру складаються з відео- та фотодемонстрацій за п'ятьма напрямками: астрономія, фізика, хімія, біологія, географія - по чотири завдання з кожного напрямку.

Усього команда виконує 20 завдань. Завдання можуть бути представлені у формі відеосюжетів чи фотодемонстрацій експериментів, явищ, об'єктів, комп'ютерних моделей тощо.

2. За кожну правильну відповідь на кожне завдання команда може отримати до п'яти балів.

Максимальна сума балів, яку може отримати команда за виконання усіх завдань на кожному етапі, - сто балів.

V. Організаційний комітет Турніру

1. Для організації та проведення Турніру створюється Оргкомітет, який здійснює підготовку, проведення та підведення підсумків Турніру. Персональний склад Оргкомітету затверджується наказом НЦ «МАНУ».

2. До складу Оргкомітету включаються працівники МОН України (за згодою) та НЦ «МАНУ».

3. Очолює Оргкомітет голова.

Голова Оргкомітету:

визначає та розподіляє повноваження членів Оргкомітету;

керує роботою з організації та проведення Турніру.

4. Члени Оргкомітету:

здійснюють організаційну роботу щодо проведення Турніру;

здійснюють реєстрацію учасників і керівників команд;

забезпечують порядок проведення Турніру.

5. Секретар Оргкомітету:

оформляє документи щодо проведення Турніру та підведення підсумків;

сприяє висвітленню результатів Турніру в засобах масової інформації;

забезпечує зберігання документів та матеріалів Турніру.

VI. Журі Турніру

1. Журі Турніру формується з метою забезпечення об'єктивності оцінювання відповідей команд та підведення підсумків Турніру.

2. Журі Турніру формується з числа науково-педагогічних і педагогічних працівників вищих і загальноосвітніх навчальних закладів, фахівців у галузі астрономії, біології, географії, фізики, хімії та інформатики (за згодою).

Склад журі затверджується наказом НЦ «МАНУ».

3. Кількість членів журі не повинна перевищувати дев'яти осіб, але не може бути меншою ніж п'ять осіб.

До складу журі Турніру входять: голова журі, члени журі та секретар журі.

До складу журі не можуть входити особи, що є близькими особами учасників Турніру.

4. Журі Турніру очолює голова, який організовує роботу членів журі, проводить засідання журі, бере участь у визначенні переможців і призерів Турніру, затверджує список переможців і призерів Турніру.

5. Члени журі:

складають завдання та перевіряють надіслані відповіді;

визначають рейтинги команд-учасниць Турніру;

під час проведення фінального туру проводять аудиторні он-лайн-демонстрації, перевіряють та коментують відповіді;

заповнюють оцінювальні протоколи;

визначають переможця, призерів і лауреатів Турніру.

6. Секретар журі:

призначається з числа працівників НЦ «МАНУ»;
забезпечує збереження поданих на Турнір матеріалів;
бере участь у визначенні переможців Турніру;
забезпечує систематизацію та оформлення документації Турніру.

VII. Визначення та нагородження переможців, призерів і лауреатів Турніру

1. Визначення переможців і призерів Турніру здійснюється шляхом підрахунку балів, які набрала кожна команда під час проведення фінального туру.

Визначення лауреатів Турніру здійснюється шляхом підрахунку балів, які набрала кожна команда під час проведення основного етапу відбіркового туру.

2. Переможцем Турніру є команда, яка набрала найбільшу суму балів під час проведення фінального туру.

Призерами Турніру є команди, які за кількістю набраних у фінальному турі балів зайняли друге та третє місце.

3. Лауреатами Турніру є команди, які набрали сімдесят п'ять і більше балів за виконання завдань основного етапу відбіркового туру.

4. Команда-переможець та команди-призери Турніру нагороджуються дипломами відповідних ступенів.

5. Команди-лауреати Турніру нагороджуються дипломами лауреатів.

6. Результати проведення Турніру затверджуються наказом МОН України.

7. Витрати на організацію та проведення Турніру здійснюються за рахунок коштів, не заборонених чинним законодавством України.

Положення про регіональний конкурс «КОВИЛОВИЙ СТЕП»

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

З метою втілення в життя Конвенції збереження біологічного різноманіття України (затв. Кабінетом Міністрів України 12.05.97р.). Програми розвитку заповідної справи в Україні «Заповідники» та активізації участі учнівської молоді у Всеукраїнському конкурсі «Мій рідний край - моя земля» Донецьке управління освіти і науки, Донецький обласний еколого-натуралістичний центр, Луганський обласний еколого-натуралістичний центр за сприянням Управління екобезпеки, Донецького національного університету, Луганського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка, Донецького ботанічного саду оголошують регіональний конкурс «КОВИЛОВИЙ СТЕП».

2. МЕТА КОНКУРСУ

- Виховання в учнівської молоді дбайливого ставлення до довкілля;
- широке залучення молоді до роботи по збереженню формацій ковилів та степових угруповань;
- залучення учнівської молоді до науково-дослідної та експериментальної роботи;
- привернення уваги місцевих органів влади до необхідності дотримання правил природокористування та збереження степових цілинних ділянок.

3. ЗАВДАННЯ ТА КРИТЕРІЇ КОНКУРСУ

I етап (1-й рік)

В завдання I етапу конкурсу входить:

- пошук та збирання інформації про стан ділянок розповсюдження ковили та рідкісних і зникаючих видів рослин 10 балів
- визначення та опис складу ділянок і фітоценотичних особливостей 10 балів
- складання біоморфологічної характеристики фітокомпонентів 10 балів
- демонстрація різноманітності і багатства степів регіону, складання наочних матеріалів 10 балів
- проведення заходів з охорони та збереження унікальних степових цілинних ділянок 5 балів
- розповсюдження інформації про наявність і стан рідкісних степових видів серед населення, органів місцевої влади та Державних установ 5 балів

II етап /2-й Рік/

В завдання II етапу конкурсу входить:

- відновлення порушених ценозів 20 балів
- розмноження в монокультурі домінуючих степових видів ковилів та рідкісних і зникаючих видів рослин 20 балів
- вивчення насінневої продуктивності 15 балів
- заходи до надання обстеженій території статусу природоохоронної 15 балів
- гербаризація степових рослин (окрім рідкісних та зникаючих видів) 10 балів
- визначення та опис флористичного складу ділянок 10 балів
- складання, оформлення та демонстрація наочних матеріалів 10 балів

4. УЧАСНИКИ КОНКУРСУ

Для участі в конкурсі запрошуються учні загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій, профтехучилищ, технікумів, гуртківці обласних еколого-натуралістичних центрів, міськ/рай СЮН, центрів позашкільної роботи, будинків дитячої та юнацької творчості, громадські екологічні об'єднання.

5. ВИМОГИ ДО ПРОВЕДЕННЯ КОНКУРСУ

Учасники конкурсу за наслідками роботи оформляють альбоми, буклети, характеристики-анотації, щоденники спостережень, наукові розробки, методичні рекомендації, науково-дослідні роботи. друковані матеріали. фото-відеорепортажі та ін.

Матеріали, подані на розгляд до оргкомітету, бажано ілюструвати фотографіями, малюнками, схемами, картами.

Заявки на участь надсилаються в обласний оргкомітет до 1 квітня. В заяві необхідно подати дані на учасників /адреса, назва закладу, клас, гурток, прізвище, ім'я та по-батькові керівника/.

6. ТЕРМІНИ І ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ КОНКУРСУ

Роботи повинні бути представлені в обласні оргкомітети до 1 жовтня. Обласні оргкомітети подають анкети-заявки в регіональний комітет до 1 листопада

Заключні підсумки конкурсу підводяться на регіональній конференції в листопаді на базі обласних ЕНЦ.

7. КЕРІВНИЦТВО КОНКУРСОМ

Керівництво конкурсом, підведення підсумків та визначення переможців здійснює регіональний оргкомітет, створений із представників УОН, Управління держекобезпеки, обласних еколого-натуралістичних центрів, наукових співробітників університетів, ботанічного саду, викладачів вищих навчальних закладів, інших спеціалістів регіону для кваліфікованої оцінки відповідних конкурсних завдань.

8. ФІНАНСУВАННЯ

Фінансування заходів конкурсу, підведення підсумків та нагородження переможців і призерів конкурсу можна здійснювати за рахунок місцевих органів і закладів освіти, а також залучених коштів в порядку передбаченому чинним законодавством України.

Переможці конкурсу нагороджуються грамотами, дипломами та призами Головних управлінь освіти регіону та обласних еколого-натуралістичних центрів, рекомендуються для участі в регіональних експедиціях та для участі в обласному конкурсі-захисті робіт Малої академії наук.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України
22.09.2011 №1099

ПОЛОЖЕННЯ

**про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів,
конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та
конкурси фахової майстерності**

I. Загальні положення

1.1. Це Положення визначає порядок організації та проведення Всеукраїнських інтелектуальних та професійних змагань, їх організаційне, методичне і фінансове забезпечення, порядок участі в змаганнях і визначення переможців.

1.2. Всеукраїнські учнівські олімпіади проводяться щороку серед учнів загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів з таких навчальних предметів:

- українська мова і література;
- російська мова і література;
- іноземні мови (англійська, німецька, французька, іспанська);
- правознавство;
- історія;
- економіка;
- математика;
- біологія;
- географія;
- астрономія;
- фізика;
- хімія;
- екологія;
- інформатика;
- інформаційні технології;
- трудове навчання;
- педагогіка і психологія.

Всеукраїнські конкурси фахової майстерності, олімпіади зі спеціальних дисциплін проводяться щороку серед учнів випускних груп професійно-технічних навчальних закладів і міжшкільних навчально-виробничих комбінатів.

Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України учнів проводиться щороку за науковими відділеннями:

- філології і мистецтвознавства;
- історико-географічне;
- економіки;
- математики;
- хімії і біології;
- екології і аграрних наук;
- філософії і суспільствознавства;
- фізики і астрономії;
- комп'ютерних наук;
- технічних наук.

Всеукраїнські турніри юних біологів, винахідників та раціоналізаторів (навчальний предмет - фізика), географів, економістів, журналістів (навчальні предмети – українська мова і література), інформатиків, істориків, математиків, правознавців, фізиків, хіміків проводяться щороку серед учнів загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів.

За потреби можуть проводитись олімпіади, турніри, конкурси (державного рівня) з інших навчальних предметів, спеціальних дисциплін, наукових відділень, а також спеціальні

комплексні олімпіади, в тому числі й для учнів початкової школи. Правила (умови) проведення зазначених заходів затверджуються наказом МОНмолодьспорту України.

Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій можуть проводитись олімпіади з мов і літератур національних меншин, що проживають в Україні, інші олімпіади, турніри, конкурси.

За бажанням учасник має право на загальних засадах брати участь у змаганнях серед учнів старших (порівняно з класом (курсом) фактичного навчання) класів (курсів) у межах визначених вікових груп кожного навчального предмета (крім учасників 11-го класу).

Студенти вищих навчальних закладів будь - якого рівня акредитації не мають права змагатись в учнівських олімпіадах, турнірах, конкурсах на будь-яких етапах.

1.3. Основними завданнями учнівських олімпіад, турнірів, конкурсів з навчальних предметів, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт, олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності є:

- стимулювання творчого самовдосконалення дітей, учнівської молоді;
- виявлення, розвиток обдарованих учнів, надання їм допомоги у виборі професії, залучення їх до навчання у вищих навчальних закладах;
- реалізація здібностей талановитих учнів;
- формування творчого покоління молодих науковців та практиків для різних галузей суспільного життя;
- підвищення інтересу до поглибленого вивчення навчальних, спеціальних та фахових дисциплін, формування у колах учнівської молоді навичок дослідницької роботи;
- популяризація досягнень науки, техніки та новітніх технологій;
- підбиття підсумків роботи факультативів, гуртків, секцій, учнівських наукових товариств;
- активізація всіх форм позакласної та позашкільної роботи з учнями;
- підвищення рівня викладання навчальних, спеціальних та фахових дисциплін, фахової підготовки учнів;
- залучення професорсько-викладацького складу, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів, працівників наукових установ до активної роботи з обдарованою учнівською молоддю;
- формування команд для участі в міжнародних олімпіадах, конкурсах, турнірах.

1.4. Керівником Всеукраїнських учнівських олімпіад, турнірів, конкурсів з навчальних предметів, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт, олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності (далі – олімпіади, турніри, конкурси) є МОНмолодьспорт України.

1.5. Організатором та координатором Всеукраїнських учнівських олімпіад, турнірів, конкурсів з навчальних предметів, конкурсів фахової майстерності, олімпіад зі спеціальних дисциплін є Інститут інноваційних технологій і змісту освіти (далі – Інститут), на який покладається організаційно-методичне забезпечення проведення відповідних змагань.

Організатором та координатором Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України є Національний центр "Мала академія наук України" (далі – НЦ МАН). Організаційно-методичне забезпечення конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України НЦ МАН здійснює разом з Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді та Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді.

1.6. МОНмолодьспорт України забезпечує контроль за дотриманням вимог цього Положення при проведенні всіх етапів Всеукраїнських учнівських олімпіад, турнірів і конкурсів з навчальних предметів, олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт.

1.7. Для організації та проведення олімпіад, турнірів і конкурсів МОНмолодьспортом України створюються організаційні комітети, призначаються координатори, експерти-консультанти, а для перевірки виконання завдань та оцінювання результатів – журі.

1.8. Для складання завдань олімпіад, турнірів і конкурсів голови журі та координатори відповідних змагань формують предметно-методичні комісії, до яких входять фахівці відповідної галузі у складі не більше п'яти осіб. Члени предметно-методичної комісії забезпечують науковий рівень змісту завдань та їх нерозголошеність до моменту оприлюднення. Надання підготовлених завдань будь-якій особі, яка не є членом предметно-методичної комісії, категорично забороняється.

На всіх етапах змагань завдання готуються окремо для кожного класу (курсу).

1.9. Для консультацій щодо розв'язання спірних питань у роботі журі (правильність перевірки, об'єктивність оцінювання робіт, визначення переможців олімпіад, турнірів, конкурсів) наказом МОНмолодьспорту України призначаються експерти-консультанти.

1.10. Переможців Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт, олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності визначають в особистій першості.

Переможців Всеукраїнських турнірів визначають за результатами командної першості. Якщо змагання відповідного етапу турніру проходили в особистій першості, переможці визначаються відповідно до правил (умов) проведення турніру.

Переможців Всеукраїнських учнівських конкурсів з навчальних предметів визначають в особистій або командній першості відповідно до правил (умов) їх проведення.

1.11. Всеукраїнські учнівські олімпіади з навчальних предметів всіх етапів, турніри, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності є очною формою змагань.

Етапи Всеукраїнських учнівських конкурсів з навчальних дисциплін і конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт можуть бути очною або заочною формою змагань відповідно до умов їх проведення.

1.12. Учасники олімпіад, турнірів і конкурсів отримують завдання та дають на них відповідь державною мовою (крім олімпіад з іноземних і російської мов).

За рішенням журі учасники можуть отримувати завдання та давати відповіді мовою вивчення навчального предмета.

II. Проведення олімпіад, турнірів, конкурсів

2.1. Всеукраїнські учнівські олімпіади з навчальних предметів проводяться в чотири етапи:

- I (перший) етап – шкільні (міжшкільні, училищні) на базі загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів і міжшкільних навчально-виробничих комбінатів;
- II (другий) етап – районні (міські);
- III (третій) етап – обласні (в Автономній Республіці Крим – республіканська, у містах Києві та Севастополі – міські);
- IV (четвертий) етап – на державному рівні.

Проведення олімпіад I, II, III етапів з різних предметів одночасно забороняється.

Олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності проводяться у три етапи:

- I (перший) етап – училищні на базі професійно-технічних навчальних закладів і міжшкільних навчально-виробничих комбінатів (районні (міські) – не проводяться);
- II (другий) етап – обласні (в Автономній Республіці Крим – республіканські, у містах Києві та Севастополі – міські);
- III (третій) етап – на державному рівні.

Конкурс-захист науково-дослідницьких робіт проводяться в три етапи:

- I (перший) етап – районні (міські);
- II (другий) етап – обласні (в Автономній Республіці Крим – республіканські, у містах Києві та Севастополі – міські);
- III (третій) етап – на державному рівні.

Турніри, як правило, проводяться у два етапи:

- I (перший) етап – між командами загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів на районному та (або) обласному рівнях;
- II (другий) етап – фінальний – на державному рівні.

Конкурси з навчальних предметів проводяться у кілька етапів відповідно до їх правил (умов), які затверджуються наказом МОНмолодьспорту України.

Фінальний етап конкурсів проводиться на державному рівні.

Порядок проведення фінальних етапів олімпіад, конкурсів, турнірів, їх організаційне, методичне забезпечення визначає Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій відповідно до цього Положення розробляють правила (умови) проведення I, II, III етапів Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів, I, II етапів олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності, якими визначається кількісний склад, місце та інші питання проведення Всеукраїнських учнівських олімпіад, конкурсів з фахової майстерності з урахуванням місцевих можливостей.

Кожна олімпіада проводиться у межах одного міста (селища міського типу, селища, села).

2.2. I етап: шкільні (міжшкільні, училищні) олімпіади з навчальних та училищні – зі спеціальних дисциплін, конкурси фахової майстерності, міжшкільний (міжучилищний) етап турнірів.

2.2.1. I етап олімпіад з навчальних предметів проводиться у жовтні, олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності – у лютому, турнірів – у вересні-листопаді поточного року.

2.2.2. Порядок проведення, персональний склад оргкомітетів та журі, експерти-консультанти I етапу олімпіад, турнірів, конкурсів з навчальних предметів, олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності, а також рішення відповідних оргкомітетів затверджуються наказами керівника навчального закладу.

2.2.3. Завдання I етапу для учасників олімпіад і конкурсів з навчальних предметів, олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності готують предметно-методичні комісії, склад яких затверджується наказом керівника навчального закладу.

Турніри проводяться за завданнями оргкомітетів, які надсилаються до загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів до 15 серпня поточного року.

2.2.4. Звіти про проведення олімпіад з навчальних предметів та заявки на участь команд у наступному етапі оргкомітети I етапу надсилають до районних (міських) оргкомітетів до 1 листопада поточного року.

Звіти про проведення олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та заявки на участь команд в наступному етапі оргкомітети I етапу надсилають оргкомітетам обласних (в Автономній Республіці Крим – республіканським, у містах Києві та Севастополі - міським) олімпіад і конкурсів до 1 березня поточного року.

Оргкомітети фінальних етапів турнірів розглядають заявки учасників, результати їх виступів у I етапі та надсилають учасникам запрошення для участі у фінальному етапі турніру.

Звіти про проведення I етапу конкурсів з навчальних предметів та заявки на участь у II етапі надсилаються до відповідних оргкомітетів у строки, визначені правилами (умовами), затвердженими наказами МОНмолодьспорту України.

2.3. II етап: районні (міські) олімпіади, конкурси з навчальних предметів;

I етап: районні (міські) конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт.

2.3.1. II етап олімпіад з навчальних предметів та I етап конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт проводяться щороку у листопаді-грудні за завданнями обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, територіальних відділень Малої академії наук України. Кількість турів олімпіад, їхня тривалість та форми проведення визначаються Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій

разом з оргкомітетами та журі відповідних олімпіад, конкурсів з навчальних предметів та конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт.

2.3.2. Персональний склад оргкомітетів і журі, в тому числі голови, їх заступники, секретар, експерти-консультанти олімпіад, конкурсів з навчальних предметів, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт, а також рішення відповідних оргкомітетів затверджуються наказами відділу освіти районної (міської) державної адміністрації.

2.3.3. Звіти про проведення II етапу олімпіад з навчальних предметів та заявки на участь у III етапі оргкомітети цих олімпіад надсилають відповідним обласним (в Автономній Республіці Крим – республіканському, в містах Києві та Севастополі міським) оргкомітетам до 30 грудня поточного року, а про проведення I етапу конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт – до кінця січня наступного року.

2.3.4. II етап конкурсів з навчальних предметів проводиться, якщо це передбачено відповідними правилами (умовами), затвердженими наказами МОНмолодьспорту України.

Оргкомітети III етапу конкурсів розглядають заявки учасників, результати їх виступів у II етапі й надсилають запрошення для подальшої участі в змаганнях у визначені цими правилами (умовами) строки.

2.4. III етап: обласні олімпіади з навчальних предметів;

II етап: обласні олімпіади зі спеціальних дисциплін, конкурси фахової майстерності, конкурс-захист науково-дослідницьких робіт (в Автономній Республіці Крим – республіканські, у містах Києві та Севастополі – міські).

2.4.1. Персональний склад оргкомітетів і журі, в тому числі голови і його заступники, секретар, експерти-консультанти III етапу олімпіад з навчальних предметів, II етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності, конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт, а також рішення відповідних оргкомітетів затверджуються наказами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

2.4.2. III етап олімпіад з навчальних предметів, II етап конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт проводяться у січні-лютому; II етап олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності – у березні за графіками, які встановлює щорічно МОНмолодьспорт України.

2.4.3. III етап конкурсів з навчальних предметів проводиться, якщо це передбачено відповідними правилами (умовами) у строки, визначені МОНмолодьспортом України.

Оргкомітети IV етапу конкурсів з навчальних предметів розглядають заявки учасників, результати їх виступів у III етапі й надсилають запрошення для подальшої участі у фінальному етапі змагань.

2.4.4. Умови проведення олімпіад з навчальних предметів і спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт визначаються і затверджуються Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій. В умовах визначається кількісний склад, пропорційність представленості навчально-виховних закладів в олімпіадах і конкурсах, місце та інші питання їх проведення з урахуванням місцевих можливостей.

2.4.5. Олімпіади з навчальних предметів та спеціальних дисциплін, конкурси фахової майстерності проводяться за завданнями (рекомендаціями) МОНмолодьспорту України та, у разі потреби за безпосередньої участі його представника, який стежить за дотриманням вимог цього Положення.

Олімпіади з фізики, хімії, біології, математики, інформатики, інформаційних технологій, трудового навчання проводяться у два – три тури. Кількість турів інших змагань, їх тривалість та форми проведення визначає МОНмолодьспорту України разом з оргкомітетами та журі відповідних олімпіад.

Якщо МОНмолодьспортом України надано рекомендації щодо підготовки олімпіадних завдань, то для складання завдань створюються предметно-методичні комісії, склад яких

затверджуються Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій. Змагання проводяться за завданнями предметно-методичних комісій обласних (в Автономній Республіці Крим – республіканського, у містах Києві, Севастополі – міських) інститутів післядипломної педагогічної освіти, складеними з урахуванням цих рекомендацій.

Завдання II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України складаються предметно-методичними комісіями, склад яких затверджується Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

2.4.6. Звіти про проведення III етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів (додаток 1), заявки на участь команди у IV етапі Всеукраїнської учнівської олімпіади (додаток 2) оргкомітети надсилають до Інституту та оргкомітетам Всеукраїнських учнівських олімпіад (за місцем проведення) до 5 березня поточного року.

Звіти про проведення II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України надсилаються в Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Заявки на участь команд у III етапі конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України надсилаються до відповідних оргкомітетів у строки, визначені умовами, затвердженими наказом МОНмолодьспорту України.

Заявки на участь у III етапі Всеукраїнської учнівської олімпіади зі спеціальної дисципліни, конкурсу фахової майстерності за професією (додаток 3) оргкомітети надсилають до Інституту у строки згідно з умовами олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності.

III етап конкурсів з навчальних предметів проводиться, якщо це передбачено відповідними правилами (умовами), затвердженими наказами МОНмолодьспорту України.

Оргкомітети IV етапу конкурсів розглядають заявки учасників, результати їх виступів у III етапі й надсилають запрошення для подальшої участі в змаганнях у визначені цими правилами (умовами) строки.

2.4.7. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій проводять відбірково-тренувальні збори переможців III етапу олімпіад з навчальних предметів та II етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін і конкурсів для формування відповідно складу команд на IV етап олімпіад з навчальних предметів, III етап олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт, затверджують кількісний склад учасників, визначають тривалість та порядок проведення зборів.

Персональний склад учасників зборів визначається Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій за результатами (набраними балами), досягнутими зазначеними переможцями у відповідних змаганнях. Остаточний склад команд, що братимуть участь у наступному етапі змагань, формується з урахуванням результатів учасників відбірково-тренувальних зборів.

Кількісний склад команд, що братимуть участь у IV етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів, розраховується відповідно до рейтингів, які визначаються розділом IX цього Положення та затверджуються наказом МОНмолодьспорту України щорічно.

2.5. IV етап: Всеукраїнські олімпіади з навчальних предметів, фінальні етапи турнірів, конкурсів на державному рівні.

III етап: Всеукраїнські олімпіади зі спеціальних дисциплін, конкурси фахової майстерності; Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт на державному рівні.

2.5.1. Персональний склад оргкомітетів, журі та експерти-консультанти олімпіад, конкурсів, турнірів затверджуються наказами МОНмолодьспорту України.

2.5.2. Олімпіади з навчальних предметів і спеціальних дисциплін, конкурси фахової майстерності проводяться в два-три тури. Кількість турів (теоретичний, практичний, експериментальний), форми (письмові роботи, співбесіди тощо) та час їх проведення визначає МОНмолодьспорту України спільно з оргкомітетами та журі відповідних олімпіад і конкурсів.

2.5.3. Програма роботи кожної секції конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт передбачає три тури:

- I – конкурс науково-дослідницьких робіт;
- II – виконання контрольних завдань з навчальних предметів;
- III – захист науково-дослідницьких робіт.

2.5.4. Фінальні етапи турнірів включають проведення:

- відбіркового конкурсу, на якому у формі наукових диспутів обговорюються результати розв'язання завдань першого етапу турнірів, у яких безпосередню участь беруть учні, студенти, викладачі, учені;
- чвертьфінальних і півфінальних конкурсів;
- фіналу як заходу підбиття підсумків.

2.5.5. Заклади освіти, на базі яких проводяться олімпіади, конкурси або турніри, готують приміщення і територію, ділянки на підприємствах, матеріально-технічну базу, технічну і технологічну документацію, створюють безпечні умови для виконання олімпіадних і конкурсних завдань, виділяють за потреби для членів журі і оргкомітету спецодяг і захисні засоби.

Обладнання (механізми, машини, агрегати), інструменти, реактиви тощо для проведення олімпіад, турнірів, конкурсів повинні бути однотипними або однакової продуктивності (потужності, вантажопідйомності, швидкості та ін.) та за можливості новими і найбільш поширеними, попередньо випробуваними і відрегульованими.

2.5.6. Завдання для проведення олімпіад, турнірів, конкурсів готують предметно-методичні комісії, які очолює голова журі.

Завдання для проведення змагань складаються з авторських задач і вправ (тестів).

За умови, що з відповідного навчального предмета (дисципліни, фаху) проводиться міжнародна олімпіада, конкурс або турнір завдання останнього етапу відповідної олімпіади, конкурсу, турніру готуються з урахуванням програми міжнародних змагань.

2.5.7. Вимоги до написання і оформлення науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України додаються до умов проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт, які щорічно затверджуються МОНмолодьспортом України.

2.5.8. Конкурси фахової майстерності передбачають виконання їхніми учасниками теоретичних і практичних завдань, зміст яких має відповідати вимогам навчальних програм, державного переліку професій з підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах і робіт за розрядом, класом, категорією не нижчих випускних, з яких здійснюється підготовка кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах та міжшкільних навчально-виробничих комбінатах. Теоретичні знання учасників перевіряються шляхом письмового опитування.

2.6. Практичні та експериментальні завдання для олімпіад, турнірів, конкурсів складаються так, щоб забезпечити рівні можливості виконання їх всіма учасниками і сприяти повному виявленню кожним із них досягнутого рівня знань, вмінь та фахової майстерності.

2.7. При виконанні завдань забороняється користуватися довідниками, словниками, таблицями, картами, обчислювальними засобами, електронним обладнанням, засобами комунікації (Інтернет, мобільні телефони тощо), крім засобів, що офіційно дозволені оргкомітетом та журі та затверджені протоколом.

На практичних турах олімпіад дозволяється користуватися лише обладнанням, програмним забезпеченням, друкованими матеріалами, що надаються оргкомітетом та журі.

При виконанні письмових робіт, які підлягають шифруванню, забороняється використання будь-яких позначок, які сприяли б дешифруванню робіт.

При виконанні практичних завдань на конкурсах фахової майстерності та олімпіаді з трудового навчання можна користуватися власними інструментами і пристроями, за умови якщо це передбачено відповідними правилами (умовами).

2.8. Учні загальноосвітніх навчальних закладів щороку беруть участь у Міжнародних учнівських олімпіадах з навчальних предметів згідно з переліком, визначеним МОНмолодьспортом України.

2.8.1. За результатами IV етапу олімпіад з навчальних предметів, III етапу конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт та II (фінального) етапу турнірів визначаються кандидати для участі у відповідних Міжнародних олімпіадах, конкурсах і турнірах, якщо такі проводяться.

2.8.2. Для підготовки команд учнів до участі у Міжнародних олімпіадах, конкурсах і турнірах МОНмолодьспорт України може проводити осінні настановчі, зимові навчально-тренувальні збори. До участі в осінніх та зимових зборах запрошуються переможці відповідної олімпіади минулого навчального року.

2.8.3. Для визначення МОНмолодьспортом України остаточного складу команд учнів до участі у Міжнародних олімпіадах, турнірах, конкурсах з навчальних предметів проводяться весняні конкурсні відбірково-тренувальні збори, до участі в яких запрошуються переможці IV етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад поточного навчального року.

Пропозиції до списку учасників весняних конкурсних відбірково-тренувальних зборів приймаються на спільному засіданні оргкомітету та журі IV етапу відповідної олімпіади з навчального предмета.

Список учасників весняних конкурсних відбірково-тренувальних зборів з формування та підготовки команд учнів до Міжнародних олімпіад, турнірів, конкурсів з навчальних предметів затверджується наказом МОНмолодьспорту України.

2.8.4. Кількісний склад учасників весняних конкурсних відбірково-тренувальних зборів, які є кандидатами на участь у відповідних міжнародних змаганнях поточного року, не повинен перевищувати подвійної кількості учнів, що входять до складу команди України, згідно з правилами відповідної Міжнародної олімпіади, конкурсу або турніру.

Понад зазначену кількість до числа учасників відбірково-тренувальних зборів, які є кандидатами на участь у відповідних міжнародних змаганнях поточного року, включаються переможці відповідних міжнародних змагань минулого року, якщо вони є учнями загальноосвітніх навчальних закладів.

2.8.5. Персональний склад команд Міжнародних олімпіад, турнірів, конкурсів з навчальних предметів формується з числа переможців конкурсних відбірково-тренувальних зборів за максимальною кількістю набраних у змаганнях балів.

2.8.6. Персональний склад членів та керівників команд учнів для участі в Міжнародних олімпіадах, конкурсах та турнірах затверджується наказом МОНмолодьспорту України.

III. Учасники олімпіад, турнірів, конкурсів

3.1. Учні мають право брати участь у кількох предметних олімпіадах, турнірах, конкурсах за умови, що строки їх проведення не збігаються.

До участі в II, III та IV етапах олімпіади допускаються тільки учні, які стали переможцями попереднього етапу відповідних змагань. Кількісний склад учасників кожного етапу визначає оргкомітет цього етапу.

Кількісний склад команд IV етапу олімпіад з навчальних предметів визначається Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій згідно з рейтингом команд, а фінального етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, турнірів і конкурсів – відповідно до правил (умов) їх проведення.

3.2. На всіх етапах олімпіад, конкурсів, турнірів з навчальних предметів, олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності учні мають право брати участь в змаганнях за клас (курс) не молодший, ніж клас (курс) їх навчання в загальноосвітніх,

професійно-технічних навчальних закладах у межах визначених вікових груп для кожного навчального предмета. Учасники змагань виступають у складі команд, сформованих відповідно до адміністративно-територіального підпорядкування навчальних закладів.

3.3. У I етапі олімпіад з навчальних предметів і спеціальних дисциплін беруть участь усі учні загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів та міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, які бажають; у конкурсах фахової майстерності – всі учні, які бажають і мають відповідний допуск до роботи з механізмами та обладнанням, у I етапі турнірів – команди учнів одного навчального закладу.

Будь-які обмеження права участі учнів в I етапі олімпіад з навчальних предметів і спеціальних дисциплін, у конкурсах фахової майстерності забороняються.

Перелік предметів, з яких проводиться олімпіада, та класів (курсів), які беруть участь у змаганнях, визначається відповідним оргкомітетом навчального закладу.

3.4. У II етапі олімпіад з навчальних предметів беруть участь:

3.4.1. Учні, що стали переможцями I етапу олімпіад відповідно:

- з української мови і літератури - 7-11 класів;
- з російської мови і літератури - 9-11 класів;
- з іноземних мов - 8-11 класів;
- з правознавства - 9-11 класів;
- з історії - 8-11 класів;
- з економіки - 9-11 класів;
- з математики - 6-11 класів;
- з біології - 8-11 класів;
- з географії - 8-11 класів;
- з хімії - 7-11 класів;
- з екології - 10-11 класів;
- з астрономії - 10-11 класів;
- з фізики - 7-11 класів;
- з інформатики - 8-11 класів;
- з інформаційних технологій - 8-11 класів;
- з трудового навчання - 8-11 класів;
- з педагогіки і психології - 11 класу.

3.4.2. Учні відповідних курсів професійно-технічних навчальних закладів, що стали переможцями I етапу відповідних олімпіад.

3.4.3. Учні Українського фізико-математичного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка беруть участь у II етапі олімпіад, зазначених у підпункті 3.4.1 пункту 3.4 цього розділу, які проходять у відповідному районі м. Києва, крім олімпіад з математики, фізики, хімії, інформатики, інформаційних технологій, астрономії, що проводяться навчальним закладом самостійно.

3.4.4. У II етапі конкурсу (якщо такий проводиться) беруть участь переможці попереднього етапу змагань.

3.5. У III етапі олімпіад з навчальних предметів беруть участь:

3.5.1. Учні загальноосвітніх навчальних закладів, що стали переможцями II етапу олімпіад і включені до складу команди району (міста) відповідно:

- з української мови і літератури - 8-11 класів;
- з російської мови та літератури - 9-11 класів;
- з іноземних мов - 9-11 класів;
- з правознавства - 9-11 класів;
- з історії - 8-11 класів;
- з економіки - 9-11 класів;
- з математики - 7-11 класів;
- з біології - 8-11 класів;
- з географії - 8-11 класів;

- з хімії - 8-11 класів;
- з екології - 10-11 класів;
- з астрономії - 10-11 класів;
- з фізики - 8-11 класів;
- з інформатики - 8-11 класів;
- з інформаційних технологій - 9-11 класів;
- з трудового навчання - 9-11 класів;
- з педагогіки і психології 11 класу.

3.5.2. Учні відповідних курсів професійно-технічних навчальних закладів, що стали переможцями II етапу відповідних олімпіад і включені до складу команди району (міста).

3.5.3. Учні Українського фізико-математичного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка беруть участь у III етапі олімпіад з математики, фізики, хімії, інформатики, інформаційних технологій, астрономії в м. Києві (або області за місцем постійного проживання учнів, якщо олімпіади проходять під час канікул) у складі окремих команд. Роботи учасників (перевірені журі) передаються до ліцею для визначення кандидатів-учасників IV етапу відповідних олімпіад.

3.5.4. Формування команд, визначення кількісного складу учасників, умови проведення II і III етапів олімпіад і конкурсів з кожного предмета або профілю здійснюють відповідно до цього Положення управління (відділи) освіти районних (міських) державних адміністрацій, управління освіти і науки обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій, в Автономній Республіці Крим – Міністерство освіти і науки, молоді та спорту.

3.5.5. У III етапі конкурсу (якщо такий проводиться) беруть участь переможці попереднього етапу змагань.

3.6. У IV етапі олімпіад з навчальних предметів беруть участь обласні (від Автономної Республіки Крим – республіканська), київська та севастопольська міські команди, сформовані з учнів загальноосвітніх навчальних закладів та I-III курсів професійно-технічних навчальних закладів, а також (в олімпіадах з математики, фізики, хімії, інформатики, інформаційних технологій, астрономії) – команди учнів Українського фізико-математичного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

IV етап олімпіад з навчальних предметів проводиться для учнів відповідно:

- з української мови і літератури - 8-11 класів;
- з російської мови та літератури - 9-11 класів;
- з іноземних мов - 9-11 класів;
- з правознавства - 9-11 класів;
- з історії - 8-11 класів;
- з економіки - 9-11 класів;
- з математики - 8-11 класів;
- з біології - 8-11 класів;
- з географії - 8-11 класів;
- з хімії - 8-11 класів;
- з екології - 10-11 класів;
- з астрономії - 10-11 класів;
- з фізики - 8-11 класів;
- з інформатики - 9-11 класів;
- з інформаційних технологій - 10-11 класів;
- з трудового навчання - 9 та 11 класів;
- з педагогіки і психології - 11 класу.

Кількісний склад кожної команди визначається Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій відповідно до її рейтингу.

До складу команд включають учнів, які за станом здоров'я можуть бути допущені до участі у змаганнях, брали участь у попередньому III етапі олімпіад і стали переможцями.

3.7. У III етапі олімпіад зі спеціальних дисциплін і конкурсів фахової майстерності беруть участь переможці II етапу цих олімпіад і конкурсів із числа учнів випускних груп професійно-технічних навчальних закладів. У III етапі конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт беруть участь переможці II етапу із числа учнів загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів.

3.8. Кількісний склад учасників III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт і фінального етапу турнірів та їхнє представництво у командах від Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя визначаються відповідними правилами (умовами) їх проведення, які затверджуються наказом МОНмолодьспорту України.

3.9. У IV етапі олімпіад, турнірів, конкурсів з навчальних предметів беруть участь за погодженням з МОНмолодьспортом України переможці Інтернет-олімпіад, інших олімпіад та конкурсів (державного рівня).

Переможці зазначених олімпіад і конкурсів включаються понад рейтингову кількість, визначену згідно з пунктом 9.9 розділу IX цього Положення, до складу команд Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя або Українського фізико-математичного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка відповідно до місцезнаходження їхнього навчального закладу.

3.10. Будь-які винятки щодо участі учнів у Всеукраїнських учнівських олімпіадах з навчальних предметів і спеціальних дисциплін, турнірах, конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт та конкурсах фахової майстерності, не передбачені цим Положенням, заборонені.

3.11. До місця проведення олімпіад, турнірів і конкурсів учні прибувають організовано у супроводі керівника команди, маючи при собі паспорт або свідоцтво про народження, учнівський квиток, копію реєстраційного номера облікової картки платника податків – фізичної особи або серії паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний орган державної податкової служби і мають відмітку у паспорті) (за наявності), медичну довідку про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими та посвідчення про допуск до роботи на відповідних машинах та обладнанні.

3.12. Керівник команди призначається з числа вчителів, майстрів виробничого навчання, викладачів навчальних закладів, які брали участь у підготовці учнів до олімпіад, турнірів і конкурсів, в їх проведенні і не є членами журі або оргкомітету відповідного етапу змагань.

3.13. Команду чисельністю понад 5 осіб супроводжує двоє дорослих, які є керівниками команди.

3.14. Керівники команди забезпечують безпеку життя і здоров'я членів команди.

3.15. На олімпіади зі спеціальних дисциплін і конкурси фахової майстерності прибувають представники професійно-технічних навчальних закладів та міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, кількість яких визначається із розрахунку один майстер чи викладач від кожного навчального закладу, що скерував учня на олімпіаду або конкурс. Представник може бути призначений керівником відповідної команди.

3.16. Керівники команд, представники навчальних закладів повинні забезпечити своєчасне оформлення документів, передбачених у пункті 3.11 цього розділу, прибуття учнів на олімпіаду, турнір або конкурс і повернення їх до навчальних закладів.

3.17. Керівники команд після прибуття до місця проведення відповідного етапу олімпіади, турніру, конкурсу подають до оргкомітетів копії звітів і заявок, оригінали яких були попередньо надіслані до Інституту та оргкомітетів за місцем проведення змагань, на право участі учнів у них.

До заявки на олімпіади з інформатики, інформаційних технологій включаються відомості про програмне та апаратне забезпечення, мову програмування для кожного учня, які узгоджуються з оргкомітетами відповідних олімпіад.

3.18. За відсутності звіту про проведення попереднього етапу та заявки про участь команди у відповідному етапі олімпіад, турнірів або конкурсів, неправильного їх оформлення або порушення строку їх подання питання про допуск команди до змагань вирішується оргкомітетом на його засіданні та фіксується в протоколі.

3.19. У разі заміни з поважних причин деяких учасників олімпіад керівник команди після прибуття до місця проведення змагань подає до оргкомітету оригінал нової заявки із зазначенням причини заміни учнів.

3.20. Забороняється втручання батьків учасників (або осіб, що їх замінюють) та інших осіб в перебіг змагань, проживання та харчування разом з учасниками змагань, участь у перевірці робіт та апеляцій.

Оргкомітетом можуть бути створені відповідні особливі умови для участі в змаганнях дитини з особливими потребами. Особа, яка супроводжує цю дитину, має обов'язково надати медичну довідку про відсутність інфекційних хвороб і контакту з інфекційними хворими.

3.21. Учасники олімпіад, турнірів, конкурсів до початку змагань мають бути ознайомлені з порядком і правилами (умовами) їх проведення, обладнанням, інструментами, матеріалами, характером і обсягом виконуваних робіт, видами і формами морального і матеріального заохочення тощо.

3.22. Учасники олімпіад, турнірів, конкурсів повинні дотримуватись вимог їх проведення, норм і правил безпеки життєдіяльності, виконувати рішення оргкомітету і журі, проявляти бережливість у використанні обладнання, приладів, інструментів тощо.

3.23. Порядок проведення конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт та склад їх учасників визначаються правилами (умовами) проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України, які затверджуються МОНмолодьспортом України.

IV. Апеляція

4.1. Учасники олімпіад, турнірів, конкурсів усіх етапів мають право ознайомитись з відповідями (розв'язками) завдань, запропонованими журі, та з попередніми результатами перевірки робіт учасників до підбиття остаточних підсумків.

4.2. У разі виникнення питань учасники мають право після завершення всіх турів відповідного етапу змагань подавати заяву у письмовій формі апеляційній комісії з приводу правильності та об'єктивності оцінювання виконаних ними завдань і одержати письмову відповідь (за вимогою учня) до підбиття остаточних підсумків відповідних змагань.

Строки подання апеляції визначаються оргкомітетом, про що повідомляється учасникам перед початком змагань.

У заяві учень повинен зазначити причину апеляції.

4.3. Для проведення апеляції оргкомітетом олімпіад, турнірів, конкурсів створюється апеляційна комісія. Рішення апеляційної комісії фіксується у протоколі засідання цієї комісії та надається для ознайомлення заявнику.

V. Нагородження учасників олімпіад, турнірів, конкурсів

5.1. Переможцями відповідного етапу олімпіад, турнірів, конкурсів вважаються учні, нагороджені дипломами I, II та III ступенів.

5.2. Прізвища, імена переможців та учасників змагань записуються в дипломах у називному відмінку.

5.3. Переможці I і II етапів олімпіад, I етапу турнірів, I етапу конкурсів (II та III етапів, якщо такі проводяться) визначаються на спільному засіданні відповідних оргкомітетів та журі.

5.4. Переможці III етапу олімпіад з навчальних предметів, II етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт нагороджуються дипломами I, II, III ступенів окремо за класами (курсами) або за відповідними спеціалізаціями у кількості, яка не перевищує 50% числа учасників змагань відповідного класу (курсу) з орієнтовним розподілом кількості дипломів у співвідношенні 1:2:3.

Переможцем не може бути учасник, який за сумарним результатом виступів на всіх обов'язкових турах відповідного етапу олімпіади набрав менше ніж третину від максимально можливої сумарної (за всіма обов'язковими турами) кількості балів. Решті учасників вручаються дипломи учасника.

Результати проведення III етапу олімпіад з навчальних предметів, II етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт затверджуються відповідними наказами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Кращі роботи учасників олімпіад і конкурсів можуть бути відзначені спеціальними дипломами або призами.

5.5. Окремо, згідно із зазначеними в пункті 5.4 цього розділу вимогами, Головним управлінням освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) нагороджуються члени команд Українського фізико-математичного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка, що стали переможцями III етапу олімпіад з математики, фізики, хімії, інформатики, інформаційних технологій, астрономії в м. Києві. При визначенні кількості переможців III етапу зазначених олімпіад в м. Києві (згідно з пунктом 5.4 цього розділу) кількість переможців від Українського фізико-математичного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка не враховується.

5.6. Переможці IV етапу олімпіад з навчальних предметів, III етапу конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт нагороджуються дипломами I, II, III ступенів окремо за класами (курсами) або за профілями у кількості, що не перевищує 30% загальної кількості учасників змагань відповідного класу (курсу), з орієнтовним розподілом їх у співвідношенні 1:2:3.

Переможцем не може бути учасник, який за сумарним результатом виступів на всіх обов'язкових турах відповідного етапу олімпіади набрав менше ніж третину від максимально можливої сумарної (за всіма обов'язковими турами) кількості балів. Решта учасників нагороджується дипломами учасника.

Переможці III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності нагороджуються дипломами I, II, III ступенів. Решта учасників нагороджується дипломами учасника. Переможцями є учасники, які за сумарним результатом турів набрали найбільшу кількість балів.

5.7. Кількість переможців IV етапу олімпіад з навчальних предметів, III етапу конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт і фінального етапу турнірів, нагороджених дипломами I ступеня, не повинна перевищувати однієї шостої, а нагороджених дипломами II ступеня – однієї третини від кількості переможців відповідних змагань окремо за класами (курсами). Решта осіб з числа переможців нагороджуються дипломами III ступеня.

Команди – переможці фінального етапу турнірів нагороджуються дипломами I, II, III ступенів у кількості, що не перевищує 50% загальної кількості команд-учасників змагань, з орієнтовним розподілом їх у співвідношенні 1:2:3.

5.8. Дипломи переможців та учасників IV етапу олімпіад з навчальних предметів, III етапу науково-дослідницьких робіт і фінального етапу турнірів підписуються головами оргкомітетів та журі і завіряються відповідно до місця проведення змагань гербовою печаткою Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

У разі втрати диплом не поновлюється і дублікат не видається.

Дипломи III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності підписує Міністр освіти і науки, молоді та спорту України.

5.9. Результати проведення IV етапу олімпіад з навчальних предметів, III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт і фінального етапу турнірів, конкурсів з навчальних предметів затверджуються наказами МОНмолодьспорту України.

5.10. Учасники олімпіад, конкурсів і турнірів можуть бути нагороджені спеціальними призами відповідних оргкомітетів, журі, благодійних фондів, спонсорів тощо.

VI. Оргкомітет олімпіад, турнірів, конкурсів

6.1. Оргкомітет змагань створюється із числа керівників наукових установ та організацій, що проводять олімпіади, турніри, конкурси працівників методичних установ, представників місцевих органів державної влади, громадських організацій, товариств, благодійних фондів тощо.

При проведенні конкурсів, пов'язаних з роботою на об'єктах, що підлягають державному нагляду уповноваженими органами, до складу оргкомітетів включаються представники цих органів.

6.2. Очолює оргкомітет голова, який має заступників і секретаря. Голова оргкомітету здійснює розподіл доручень між його членами та керує роботою з організації проведення відповідної олімпіади, конкурсу або турніру.

6.3. При проведенні IV етапу олімпіад з навчальних предметів, III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності і конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт та фінального етапу турнірів до складу оргкомітету входить координатор (представник МОНмолодьспорту України чи Інституту), який забезпечує координування та узгодження дій оргкомітету і відповідного журі під час підготовки та проведення заходів, відповідно до вимог цього Положення.

6.4. IV етап олімпіад з навчальних предметів, III етап олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності проводиться в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі за графіком, складеним на 5 років та затвердженим наказом МОНмолодьспорту України.

Головами оргкомітетів призначаються відповідно Міністр освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, начальники управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

6.5. Оргкомітети:

6.5.1. Проводять організаційну роботу з підготовки і проведення олімпіад, турнірів, конкурсів.

6.5.2. Забезпечують порядок проведення олімпіад, турнірів, конкурсів.

6.5.3. Розподіляють робочі місця між учасниками конкурсів фахової майстерності відповідно до результатів жеребкування.

6.5.4. Розробляють правила проведення турнірів й умови проведення олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності.

6.5.5. Створюють комісію, яка проводить реєстрацію учасників олімпіад, конкурсів і турнірів, перевіряють відповідність складів команд до переліку осіб, поданих у заявках, наявність і правильність оформлення документів, передбачених пунктом 3.11 розділу III цього Положення, приймає рішення про допуск учнів до участі у конкурсі фахової майстерності, визначає жеребкуванням стартові номери його учасників.

6.5.6. Створюють робочі групи для проведення олімпіад зі спеціальних дисциплін і конкурсів фахової майстерності.

6.5.7. Готують документацію для проведення олімпіад, конкурсів, турнірів (програми, посвідчення учасників, бланки протоколів, звіти тощо).

6.5.8. Формують склад учасників олімпіад, конкурсів, турнірів із числа переможців попереднього етапу за результатами їх виступів на змаганнях або за результатами відбірково-тренувальних зборів.

6.5.9. На спільному із журі засіданні приймають рішення щодо визначення переможців змагань та нагородження переможців і учасників олімпіад, турнірів, конкурсів, визначають персональний склад учасників відбірково-тренувальних зборів та остаточний склад команд для участі у наступному етапі змагань, готують документацію про результати виступу команд.

6.5.10. Складають спільно з журі рішення про проведення олімпіад, турнірів, конкурсів. Рішення за підсумками проведення олімпіад, конкурсів, турнірів підписується головами оргкомітету, журі та секретарем оргкомітету олімпіади, конкурсу, турніру і завіряється

відповідно до місця проведення змагань, печаткою Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, які забезпечують їх проведення.

У рішенні про проведення олімпіад, турнірів, конкурсів обов'язково вказуються:

- прізвище та ім'я (в називному відмінку) переможців і учасників змагань, найменування навчального закладу та клас (курс) навчання;
- прізвище, ім'я кандидатів до складу команди для участі в наступному етапі змагань (в тому числі – до участі у відбірково-тренувальних зборах та (або) до збірної команди на відповідні Міжнародні олімпіади, конкурси, турніри, якщо такі проводяться);
- короткий аналіз (в тому числі аналіз завдань по класах), висновки щодо результатів та рівня проведення олімпіади, турніру, конкурсу.

6.5.11. Сприяють висвітленню результатів олімпіад, турнірів і конкурсів у засобах масової інформації.

6.6. Секретар оргкомітету олімпіади, турніру, конкурсу забезпечує ведення необхідної документації.

6.6.1. Документація фінальних етапів олімпіад, турнірів, конкурсів з навчальних предметів, олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та роботи учасників зберігаються протягом року в Інституті.

Документація фінальних етапів конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України зберігається протягом року в НЦ МАН.

6.6.2. Документація і роботи учасників I етапу олімпіад зберігаються у загальноосвітніх навчальних закладах, II етапу – у відділах освіти районних (міських) державних адміністрацій, III етапу – в інститутах післядипломної педагогічної освіти упродовж року з дня закінчення олімпіади.

VII. Журі олімпіад, турнірів, конкурсів

7.1. Журі формується з фахівців відповідного профілю з числа наукових працівників академічних установ та вищих навчальних закладів, викладачів, учителів, методистів тощо. Його очолює голова, який має одного або кількох заступників; решта – члени журі, доручення між якими розподіляє голова, а за його відсутності – заступник.

7.1.1. Кількість членів журі не повинна перевищувати третини від кількості учасників, які беруть участь у відповідній олімпіаді, турнірі, конкурсі.

7.1.2. До складу журі III і IV етапів олімпіад, фінальних етапів турнірів, конкурсів з навчальних предметів, III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів та фінальних етапів турнірів не можуть входити близькі особи учасників відповідних змагань.

7.1.3. До складу журі IV етапу олімпіад з навчальних предметів, III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів та фінальних етапів турнірів не може входити більше ніж 20% від загального числа членів журі відповідних змагань, працівників однієї установи або навчального закладу.

7.2. Голова журі:

7.2.1. Бере участь у формуванні складу журі.

7.2.2. Забезпечує об'єктивність перевірки та оцінювання робіт учасників змагань.

7.2.3. Надає науково-методичну допомогу членам журі під час перевірки робіт учасників змагань.

7.2.4. формує та очолює предметно-методичну комісію зі складання завдань для олімпіад, турнірів, конкурсів.

7.3. Журі:

7.3.1. Перевіряє та оцінює учнівські роботи.

7.3.2. Після завершення змагань проводить консультації для учасників олімпіад, турнірів, конкурсів і керівників команд щодо виконання запропонованих завдань.

7.3.3. Аналізує рівень підготовки учасників змагань, готує подання про нагородження переможців, складає відповідний аналітичний звіт.

7.3.4. Надає до оргкомітету відповідного етапу олімпіад, турнірів, конкурсів аналітичні звіти про результати проведення відповідного етапу змагань.

7.3.5. Рекомендує кандидатів до складу команд для участі у наступному етапі змагань.

7.3.6. Рекомендує персональний склад учасників відбірково-тренувальних зборів команд з підготовки команд України до відповідних Міжнародних олімпіад, турнірів, конкурсів.

7.4. Експерт-консультант олімпіади, турніру, конкурсу:

7.4.1. Надає науково-методичну допомогу членам журі під час перевірки робіт учасників змагань.

7.4.2. Бере участь у роботі апеляційної комісії.

7.4.3. Бере участь у засіданні журі або спільному засіданні журі та оргкомітету, де має право дорадчого голосу.

7.4.4. Бере участь у складанні аналітичних і науково-методичних документів за результатами проведеної олімпіади, турніру, конкурсу.

VIII. Робочі групи олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності

8.1. Робочі групи створюються із числа інженерно-педагогічних працівників, професійно-технічних навчальних закладів, міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, працівників підприємств і організацій, на базі яких проводиться олімпіада або конкурс.

8.2. Кількість робочих груп та їхній склад визначаються оргкомітетом олімпіад зі спеціальних дисциплін та конкурсів фахової майстерності залежно від конкретних умов проведення олімпіади або конкурсу. Очолює робочу групу керівник.

8.3. Керівником робочої групи призначається старший майстер професійно-технічних навчальних закладів, міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, до обов'язків якого входить організація проведення інструктажу учасників олімпіади або конкурсу з техніки безпеки з оформленням відповідного протоколу.

8.4. Робочі групи:

8.4.1. Забезпечують справність обладнання, машин, механізмів, агрегатів, режим їх експлуатації, перевіряють наявність на робочих місцях учасників необхідних інструментів, приладів, матеріалів, що використовуються в процесі проведення олімпіади або конкурсу.

8.4.2. Стежать за дотриманням учасниками конкурсів правил техніки безпеки.

8.4.3. Беруть участь за потреби в технологічному процесі, контролюють процес виконання учасниками олімпіад або конкурсу робіт, готують необхідні матеріали на розгляд журі.

IX. Порядок визначення кількісного складу команд

9.1. Кількісний склад команд, що беруть участь у I, II, III етапах олімпіад та відповідних етапах турнірів, конкурсів з навчальних предметів та конкурсах фахової майстерності, визначається відповідними оргкомітетами.

9.2. Кількісний склад команд для участі в IV етапі олімпіад з навчальних предметів визначається відповідно до рейтингу команд.

Кількісний склад команд або окремих учасників фінальних етапів турнірів, конкурсів визначається правилами (умовами) їх проведення.

9.3. Командам-учасницям IV етапу олімпіад з навчальних предметів надається право включення до їх складу понад рейтингову кількість одного учасника додатково за кожний диплом I ступеня, отриманий членом відповідної команди у IV етапі олімпіади попереднього року.

9.4. Дія пункту 9.3 цього розділу не поширюється на команди, які мали переможців, нагороджених дипломом I ступеня в позаминулому році, навіть якщо попереднього року відповідні олімпіади не проводились.

9.5. Рейтинг команд у Всеукраїнських учнівських олімпіадах з навчальних предметів державного рівня визначається МОНмолодьспортом України за результатами їх виступів протягом двох останніх років.

9.6. За кожний диплом, отриманий членом команди, нараховується така кількість балів:

- диплом I ступеня – 5 балів;
- диплом II ступеня – 3 бали;

- диплом III ступеня – 1 бал.

9.7. Щорічний рейтинг команди визначається як частка від ділення загальної кількості балів (ЗКБ), набраних R_i (де i – індекс, що відповідає року, за який визначається рейтинг) усіма переможцями, які є членами даної команди, до загальної кількості членів команди (N), які фактично брали участь у змаганнях, тобто: $R_i = \text{ЗКБ}/N$

У разі включення відповідно до пункту 3.9 розділу III цього Положення, за погодженням з МОНмолодьспортом України, додаткових членів до складу команди, їхні результати враховуються при обчисленні рейтингу команди.

9.8. Загальний рейтинг команди $R_{\text{заг}}$ визначається як сума рейтингів за останні два роки, тобто: $R_{\text{заг}} = R_2 + R_1$.

За рейтингом складається список команд, починаючи з команди, яка має найвищий рейтинг.

9.9. На наступний рік формування команд IV етапу олімпіад з навчальних предметів з урахуванням кількості класів, що беруть в них участь, здійснюється таким чином:

9.9.1. З української мови та літератури, історії, математики, фізики, хімії, біології, географії беруть участь учні 8-11 класів без урахування додаткових членів команди з числа переможців, які попереднього року одержали дипломи I ступеня, команда, яка розташована на 1 місці у списку, формує свій склад у кількості не більше 11-ти осіб;

команди, які посіли відповідно:

- II, III місця - із 9-ти осіб;
- IV-VI місця - із 8-ми осіб;
- VII-X місця - із 7-ми осіб;
- XI-XV місця - із 6-ти осіб.

Решта команд формується у складі не більше 4-х учнів.

9.9.2. З іноземних мов (англійська, німецька, французька, іспанська), правознавства, інформатики, економіки, російської мови і літератури беруть участь учні 9-11 класів без урахування додаткових членів команди з числа переможців, які попереднього року одержали дипломи I ступеня, команда, яка розташована на 1 місці у списку, формує свій склад у кількості не більше 9-ти осіб;

команди, які посіли відповідно:

- II, III місця – із 7-ми осіб;
- IV-VI місця – із 6-ти осіб;
- VII-X місця – із 5-ти осіб;
- XI-XV місця – із 4-х осіб.

Решта команд формується у складі не більше 3-х учнів.

9.9.3. З трудового навчання беруть участь учні 9 та 11 класів без урахування додаткових членів команди з числа переможців, які попереднього року одержали дипломи I ступеня, команда, яка розташована на I місці у списку, формує свій склад у кількості не більше 6-ти осіб;

команди, які посіли відповідно:

- II-IV місця – із 5-ти осіб;
- V-IX місця – із 4-х осіб;
- X-XV місця – із 3-х осіб.

Решта команд формується у складі не більше 2-х учнів.

За однакового рейтингу команди у списку розташовуються в алфавітному порядку, а кількісний склад цих команд визначається як округлене до цілого числа середнє арифметичне між представництвом, що відповідає їх фактичному місцю у списку команд.

9.9.4. З екології, астрономії, інформаційних технологій беруть участь учні 10-11 класів без урахування додаткових членів команди з числа переможців, які попереднього року одержали дипломи I ступеня; команда, яка розташована на I місці у списку, формує свій склад у кількості не більше 6-ти осіб;

команди, які посіли відповідно:

- II-IV місця – із 5-ти осіб;

- V-IX місця – із 4-х осіб;
- X-XV місця – із 3-х осіб.

Решта команд формується у складі не більше 2-х учнів.

9.9.5. З педагогіки і психології беруть участь учні 11 класів без урахування додаткових членів команди з числа переможців, які попереднього року одержали дипломи I ступеня, команда, яка розташована на I місці у списку, формує свій склад у кількості не більше 5-ти осіб; команди, які посіли відповідно:

- II-IV місця – із 4-х осіб;
- V-IX місця – із 3-х осіб;
- X-XV місця – із 2-х осіб.

Решта команд формується у складі не більше 1-го учня.

9.9.6. Якщо певна олімпіада не проводилась протягом двох останніх років, то склад усіх команд, що братимуть участь в цьогорічній олімпіаді, формується у кількості, що відповідає кількісному складу команди, яка розташована на XVI місці в рейтинговому списку, складеному для відповідної олімпіади.

Якщо олімпіада проводилась в один з двох попередніх років, то рейтинг команд визначається за результатами виступу учнів цього року.

9.9.7. До складу команд, що посіли I-VI місця (в олімпіаді з трудового навчання, астрономії, інформаційних технологій та екології I-IX місця), обов'язково включається по 2 учні, а решти команд – по одному учню із класу (курсу).

X. Контроль та громадське спостереження за проведенням олімпіад, турнірів, конкурсів

10.1. Контроль за проведенням олімпіад, турнірів, конкурсів здійснює МОНмолодьспорту України в установленому чинним законодавством порядку.

10.2. Громадське спостереження за проведенням олімпіад, турнірів конкурсів можуть здійснювати представники учнівського самоврядування, навчальних закладів, засобів масової інформації.

10.3. Суб'єкти громадського спостереження повинні дотримуватися вимог чинного законодавства.

10.4. Суб'єкти громадського спостереження можуть звертатися з пропозиціями, питаннями до апеляційної комісії та отримувати відповідь в установленому чинним законодавством порядку.

XI. Фінансування олімпіад, турнірів, конкурсів

11.1. Проведення олімпіад, конкурсів, турнірів фінансується за рахунок державного та місцевих бюджетів.

11.2. Витрати для проведення шкільних (училищних), районних (міських), обласних (в Автономній Республіці Крим – республіканських, у містах Києві та Севастополі – міських) етапів олімпіад, турнірів і конкурсів, витрати на проїзд (в обидва кінці), харчування в дорозі, відрядження осіб, що супроводжують учасників, проведення відбірково-тренувальних зборів кандидатів до складу команд на наступний етап олімпіад, турнірів і конкурсів, проживання, харчування, проведення культурно-масових заходів, оплату роботи членів журі та оргкомітетів, експертів-консультантів, заохочення учасників несуть відповідні управління освіти і науки, установи і навчальні заклади, які направляють команду або окремих учасників на олімпіаду, турнір чи конкурс.

11.3. Фінансування проведення фінальних етапів олімпіад, конкурсів, турнірів, конкурсних відбірково-тренувальних зборів кандидатів до складу команд учнів України для участі у Міжнародних учнівських олімпіадах, турнірах, конкурсах з навчальних предметів здійснюється МОНмолодьспортом України, Міністерством освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій в межах асигнувань, передбачених місцевими та Державним бюджетами.

11.4. Витрати на проїзд, харчування в дорозі учасників фінальних етапів олімпіад, турнірів, конкурсів та відрядження осіб, що супроводжують, покладаються на відповідні управління

освіти і науки, установи або окремі навчальні заклади, які відряджають команду або окремих учасників.

11.5. Харчування учасників I-III етапів олімпіад з навчальних предметів, I-II етапів олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності та конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт проводиться за нормами, передбаченими для вихованців шкіл-інтернатів; IV етапу олімпіад з навчальних дисциплін, III етапу олімпіад зі спеціальних дисциплін, конкурсів фахової майстерності, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт і фінальних етапів турнірів і конкурсів – за нормами для вихованців училищ фізичної культури.

11.6. Оплата відряджень членів оргкомітетів, журі, експертів-консультантів та координаторів Всеукраїнських олімпіад, турнірів, конкурсів здійснюється за рахунок установ, у яких вони працюють.

11.7. Для проведення олімпіад, турнірів, конкурсів дозволяється залучення коштів фізичних осіб, підприємств, установ, організацій, фондів та інших добровільних внесків тощо.

11.8. До роботи зі складання завдань для олімпіад, конкурсів і турнірів усіх етапів та до участі в роботі оргкомітету і журі можуть залучатися працівники різних навчальних закладів, установ та організацій на договірних підставах з оплатою праці відповідно до чинного законодавства.

Затверджено

" _ " _____

ЗАЯВКА

**на участь у ___ етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту
науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України**

Секція: _____

Базова дисципліна: _____

Тема роботи: _____

Прізвище: _____

Ім'я: _____

По батькові: _____

Рік народження: _____

Участь у всеукраїнських етапах олімпіад, конкурсів-захистів (рік, предмет, тема роботи): _____

Територіальне відділення Малої академії наук України: _____

Базовий позашкільний навчальний заклад: _____

Навчальний заклад: _____

Клас /курс/: _____

Науковий керівник: _____

Необхідність у технічних засобах:

1. _____

2. _____

3. _____

Домашня адреса: _____

Контактний телефон, електронна пошта: _____

Затверджено

" ____ " _____

Заявка

**на участь у ____ етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт
учнів-членів Малої академії наук України
у науковому відділенні комп'ютерних наук**

Секція: _____

Базова дисципліна: _____

Тема роботи: _____

Об'єм роботи (в байтах): _____

Прізвище: _____

Ім'я: _____

По батькові: _____

Рік народження: _____

Участь у всеукраїнських етапах олімпіад, конкурсів-захистів (рік, предмет, тема роботи): _____

Територіальне відділення: _____

Базовий позашкільний навчальний заклад: _____

Навчальний заклад: _____

Клас /курс/: _____

Науковий керівник: _____

Об'єм роботи (в байтах): _____

Мінімальні вимоги до комп'ютера::

монітор _____ процесор _____

пам'ять _____ відеокарта _____

звукова карта _____

колонки, мікрофон _____

мережа _____

вхід в Інтернет _____

необхідне програмне забезпечення, його об'єм _____

носії _____

Домашня адреса: _____

Контактний телефон, електронна пошта: _____

ОСНОВНІ ВИМОГИ до написання, оформлення та представлення учнівських науково-дослідницьких робіт

1. Загальні положення

1. На конкурс подаються роботи проблемного (пошукового) характеру, які відповідають віковим інтересам та пізнавальним можливостям учнів, свідчать про обізнаність учасника конкурсу щодо сучасного стану галузі дослідження, опанування ним методики експерименту.

Тематика науково-дослідницьких робіт має відповідати напрямам секцій наукових відділень Малої академії наук України.

2. Кожна робота має ґрунтуватись на певній науковій та експериментальній базі, містити власні дані дослідів, спостережень чи пошукової роботи; їх обробки, аналізу та узагальнення; посилання на відповідні наукові джерела та відображати власну позицію дослідника.

У роботі мають бути чітко відображені наступні аспекти: визначення мети, об'єкта та предмета дослідження, завдання, методика дослідження, відмінність та перевага запропонованих підходів та результатів. Зміст та результати досліджень викладаються стисло, логічно, грамотно та аргументовано, без загальних слів, міркувань, бездоказових тверджень, тавтології.

Назва роботи має бути стислою та відповідати суті наукової проблеми (завдання), що вирішується.

3. До наукової роботи обов'язково додаються відгуки наукових керівників та рецензії відповідних фахівців (досвідчених педагогів, науковців, спеціалістів із певної галузі).

Достовірність наведених у роботі результатів підтверджується науковим керівником у відгуку.

4. Науково-дослідницька робота оформлюється у двох примірниках: один використовується журі під час оцінки роботи, другий – учасником під час захисту. Примірники мають бути ідентичними.

5. До розгляду не приймаються роботи, тема та зміст яких не відповідають профілю секції; роботи, що були представлені в попередні роки та не мають суттєвого доопрацювання; роботи, які є плагіатом; компілятивні роботи без самостійного дослідження, опрацювання джерел і власних висновків з обраної тематики.

Автори цих робіт після етапу заочного оцінювання науково-дослідницьких робіт отримують відповідну рецензію і до участі в наступних етапах конкурсу не допускаються.

Також до розгляду не приймаються роботи без тез, відредагованих та оформлених відповідно до даних вимог.

2. Структура роботи

Робота має бути побудована за певною структурою. Основними її елементами в порядку розташування є: титульний аркуш, тези, зміст, перелік умовних позначень (за необхідності), вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел, додатки (за необхідності).

3. Вимоги до змісту роботи

1. Титульний аркуш. Титульний аркуш є першою сторінкою роботи, що заповнюється за зразком (додаток 4.1).

2. Тези. У тезах (текст обсягом до 1 сторінки) подається стисла характеристика змісту науково-дослідницької роботи з визначенням основної мети, актуальності та завдань наукового дослідження. Також у них зазначаються висновки та отримані результати проведеної роботи.

У заголовку тез наводяться такі дані: назва роботи; прізвище, ім'я, по батькові автора; назва територіального відділення МАНУ; назва базового позашкільного навчального закладу; навчальний заклад; клас; населений пункт; прізвище, ім'я, по батькові, посада (за наявності – науковий ступінь, вчене звання) наукового керівника.

3. Зміст.

Зміст подається на початку роботи. Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовки), зокрема вступу, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел тощо.

Зміст фактично має бути планом науково-дослідницької роботи і відображати суть поставленої проблеми, структуру та логіку дослідження.

4. Перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів (за необхідності).

Якщо в роботі використано специфічну термінологію, а також маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо, то їх перелік подається у вигляді окремого списку, який розміщується перед вступом.

Перелік має розташовуватись двома стовпчиками. Ліворуч в алфавітному порядку наводяться умовні позначення, символи, одиниці скорочення або терміни, праворуч — їх детальну розшифровку.

Якщо в роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення тощо повторюються менше трьох разів, перелік не складається, а їх розшифровку наводиться у тексті при першому згадуванні.

5. Вступ.

У вступі коротко обґрунтовується актуальність і доцільність обраної теми, підкреслюється сутність проблеми; формулюється мета роботи та зміст поставлених завдань, об'єкт і предмет дослідження, подається перелік використаних методів дослідження; дається характеристика роботи (теоретична, прикладна); вказуються нові наукові положення, запропоновані учасником конкурсу особисто, відмінність одержаних результатів від відомих раніше та ступінь новизни (вперше одержано, удосконалено, набуло подальшого розвитку); повідомляється про наукове використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання, для прикладних робіт — прикладну цінність отриманих результатів.

У випадку використання в роботі ідей або розробок, що належать співавторам, слід відмітити цей факт і зазначити конкретний особистий внесок учасника. Також вказуються відомості про публікацію роботи та апробацію її результатів (за наявності).

Обсяг вступу – 2-3 сторінки.

6. Основна частина.

Основна частина науково-дослідницької роботи складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів.

Кожний розділ починається з нової сторінки. Основному тексту розділу може передувати коротка передмова з описом вибраного напрямку та обґрунтуванням застосованих методів досліджень. У кінці кожного розділу формулюються висновки зі стислим викладенням наведених у розділі наукових і практичних результатів, що дає можливість звільнити основні висновки від другорядних подробиць.

В основній частині роботи наводиться характеристика джерел для написання роботи та короткий огляд літератури з даної тематики (не повинен перевищувати 20% обсягу основної частини), окреслюються основні етапи наукової думки за визначеною проблемою, вказуються питання, які залишилися невирішеними; обґрунтовується вибір напрямку досліджень, наводиться методика і техніка дослідження; подаються відомості про обсяг дослідження; викладаються, аналізуються та узагальнюються отримані результати, дається їх оцінка.

Зміст основної частини має точно відповідати темі роботи та повністю її розкривати.

7. Висновки.

Висновки мають містити стислий виклад результатів розв'язку наукової проблеми та поставлених завдань, зроблених у процесі аналізу обраного матеріалу оцінок та узагальнень. Необхідно підкреслити їх самостійність, новизну, теоретичне і (або) прикладне значення, наголосити на кількісних та якісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати достовірність результатів та навести рекомендації щодо їх використання.

8. Список використаних джерел.

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, який містить бібліографічні описи використаних джерел.

Список використаних джерел слід розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний у користуванні та рекомендований під час написання роботи), в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку.

Відомості про джерела складаються відповідно до вимог, зазначених у стандартах: ДСТУ ГОСТ 7.1 – 84 «СИБИД. Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления», ДСТУ 3582 – 97 «Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила», ДСТУ 3008 – 95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення».

Наприклад:

книга трьох авторів оформлюється так: Дудюк Д. Л., Максимов В. М., Оріховський Р. Я. Електричні вимірювання: Навч. посіб. – Л.: Афіша, 2003. – 260 с.

збірник: Цеков Ю. І. Підтекст художнього твору і світовідчуження письменника // Проблеми сучасного літературознавства. – Одеса, 1998. – С. 149-180.

стаття із журналу: Дзюба І. М. Україна перед сфінксом майбутнього // Науковий світ. – 2004. – № 2. – С. 2-6.

Електронні джерела оформлюються відповідно до загальних правил опису літературних джерел, при цьому в квадратних дужках після назви зазначається: [Електронний ресурс]. В кінці – Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua>.

Наприклад: Королько Л. М. «Голодомор 1932-1933 на Сватівщині». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svatovo.ws/famine/index.html>.

Посилання на сайти, портали, Інтернет-ресурси розміщуються окремо в кінці списку використаних джерел без нумерації під заголовком: «ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ». Наприклад: <http://www.botany.kiev.ua>.

9. Додатки.

У додатках містяться допоміжні або додаткові матеріали, необхідні для повноти сприйняття роботи, кращого розуміння отриманих результатів: проміжні математичні доведення, формули і розрахунки, додаткові таблиці, графіки, рисунки, ілюстрації тощо.

4. Правила оформлення роботи

1. Загальні вимоги.

Науково-дослідницька робота друкується шрифтом Times New Roman текстового редактору Word (або Open Office) розміру 14 на одному боці аркуша білого паперу формату А4 з інтервалом 1,5 (до 30 рядків на сторінці).

Поля: ліве, верхнє і нижнє — не менше 20 мм, праве — не менше 10 мм.

Обсяг науково-дослідницької роботи складає 15-20 (для гуманітарних напрямів 20-25) друкованих сторінок. До загального обсягу науково-дослідницької роботи не входять: тези, додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Текст роботи має бути написаний грамотно, без орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок.

Науково-дослідницькі роботи виконуються державною мовою (у секціях російської мови та російської літератури дозволяється оформлення російською мовою); до роботи з іноземної мови додається анотація іноземною мовою. Захист роботи також проводиться на іноземній мові.

Кожна структурна частина науково-дослідницької роботи починається з нової сторінки. Заголовки структурних частин друкуються великими літерами симетрично до набору: «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ». Заголовки підрозділів друкуються маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу.

Заголовки пунктів друкуються маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в підбір до тексту.

Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом має дорівнювати 3-4 інтервалам.

2. Правила нумерації в роботі.

Нумерація сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, рисунків, таблиць, формул подається арабськими цифрами без знака №.

Всі сторінки роботи, враховуючи титульну сторінку, тези та додатки, підлягають суцільній нумерації, номер на титульній сторінці не ставиться, а на наступних сторінках проставляється у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Нумеруються тільки розділи основної частини. Зміст, вступ, висновки не нумеруються, тобто не можна друкувати: «1. ВСТУП» або «РОЗДІЛ 6. ВИСНОВКИ».

Номер розділу ставиться після слова «РОЗДІЛ», після номера крапка не ставиться. Заголовок розділу друкується з нового рядка.

Підрозділи нумеруються в межах кожного розділу за правилом: (номер розділу).(номер підрозділу). В кінці номера підрозділу має стояти крапка, наприклад: «2.4.». Заголовок підрозділу наводиться у тому ж рядку.

Пункти нумеруються в межах кожного підрозділу таким чином: (номер розділу).(номер підрозділу).(номер пункту), наприклад: «2.3.4.». Заголовок пункту наводиться у тому ж рядку, але пункт може й не мати заголовка.

У кінці назв розділів, підрозділів, пунктів крапка не ставиться.

Формули нумеруються в межах розділу. Наприклад, «формула (2.3)» означає «формула 3 розділу 2» (наявність підрозділів на нумерацію не впливає). Формули, на які немає посилань, можна не нумерувати. Номер необхідно брати в круглі дужки і розміщувати на правому полі сторінки на рівні нижнього рядка формули, якої він стосується.

Рисунки нумеруються в межах розділу арабськими цифрами (аналогічно до формул та підрозділів) і позначаються словом «Рис.», наприклад «Рис. 1.2».

Таблиці нумеруються послідовно в межах розділу. У правому верхньому куті над заголовком таблиці розміщується напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці складається з номера розділу та порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 2.3».

Додатки оформлюються як безпосереднє продовження роботи на наступних сторінках. Вони розміщуються в порядку посилань у тексті роботи. Кожен із додатків має розміщуватись на окремій сторінці. Додаток має мати заголовок, який друкується угорі симетрично відносно тексту. Додатки нумеруються великими українськими літерами і позначаються словом «Додаток», наприклад: «Додаток Б».

3. Правила цитування та посилання на використані джерела.

Під час написання науково-дослідницької роботи учень має посилатися на наукові джерела, матеріали, ідеї, висновки, результати, які використовуються в роботі. Це дає можливість перевірити наведені відомості. Посилатися слід на останні видання публікацій.

Якщо в роботі використовуються відомості з матеріалів з великою кількістю сторінок, тоді слід точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул із джерела.

Посилання в тексті роботи на джерела зазначається порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у працях [1-7]...».

Якщо в тексті науково-дослідницької роботи необхідно зробити посилання на конкретні відомості, цитата наводиться в лапках, а посилання беруться у квадратні дужки із зазначенням порядкового номера джерела в списку використаних джерел та відповідної сторінки. Наприклад: «... набуття наукового знання передбачає оперування фактами, які характеризують певне явище, розробку наукової гіпотези (теорії), яка пояснює те чи інше явище і постановку експерименту для доведення висунутої теорії [8, с. 37]».

Згідно з науковим етикетом текст цитати необхідно точно відтворювати і наводити

повністю, щоб не спотворити думки автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. В тексті роботи допускається непряме цитування автора (переказ, виклад думок автора своїми словами), при цьому слід точно викладати думки автора і давати відповідні посилання на джерело.

Посилання на ілюстрації в тексті роботи вказуються порядковим номером ілюстрації, наприклад, «рис. 1.2».

Посилання на формули вказуються порядковим номером формули в дужках, наприклад «... у формулі (2.1)».

На всі таблиці роботи мають бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад: «...у табл. 1.2».

У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 1.3».

4. Правила оформлення формул.

Формули в тексті роботи розташовуються відразу після посилання на них. Вони відокремлюються від тексту інтервалами в один рядок зверху і знизу та розташовуються посередині сторінки. Формули, якщо вони громіздкі й складні, розташовуються на окремих рядках, це стосується і нумерованих формул. Декілька однотипних невеликих формул подаються в одному рядку через кому, а іноді невеликі нескладні формули розташовуються безпосередньо в тексті.

Переноси у формулі допускаються лише на знаках рівності, плюс, мінус, множення і ділення з повторенням знака у наступному рядку.

Символи і коефіцієнти, що наводяться у формулі, описуються безпосередньо під нею в тій послідовності, в якій згадуються у формулі. Значення кожного символу або числового коефіцієнта подається з нового рядка. Перший рядок починається словом «де» без двокрапки.

Номер формули розміщується на правому боці сторінки на рівні нижнього рядка.

5. Правила оформлення ілюстрацій і таблиць.

Ілюстративний матеріал у роботі використовується з метою більш наочного представлення результатів досліджень та їх обґрунтування. Найчастіше в науково-дослідницьких роботах використовуються такі види ілюстративних матеріалів: креслення, рисунки, таблиці, діаграми, графіки, схеми, фотографії.

Всі ілюстрації зазначаються у тексті роботи.

Назва ілюстрації розміщується відразу після її номеру, внизу.

Цифровий матеріал роботи оформлюється у вигляді таблиць. Слово «Таблиця» починається з великої літери, прописується курсивом і розміщується у верхньому правому куті сторінки, а її назва – посередині, симетрично до тексту і наводиться жирним шрифтом.

Заголовки граф мають починатися з великих літер, підзаголовки — з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Висота рядків має бути не менше 8 мм. Графу з порядковими номерами рядків до таблиці включати не треба.

Таблиця розміщується (після першого згадування про неї) в тексті так, щоб її можна було читати без обертання переплетеного блока рукопису або з обертанням за стрілкою годинника. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку. У разі перенесення таблиці на інший аркуш слово «Таблиця», її номер і назва не повторюються, далі над іншими частинами праворуч пишуться слова «Продовж. табл.» і вказується тільки номер таблиці, наприклад: «Продовж. табл. 1.2».

Зразок оформлення титульного аркуша

Міністерство освіти і науки України
Управління освіти і науки Донецької облдержадміністрації
Донецьке територіальне відділення МАН України

Відділення: математика
Секція: прикладна математика

НАБЛИЖЕНІ МАТЕМАТИЧНІ ОБЧИСЛЕННЯ
В ЗАДАЧАХ РОЗПІЗНАННЯ ОБРАЗІВ

Роботу виконав:
Тітов Дмитро Сергійович,
учень 10 класу Донецької
спеціалізованої загальноосвітньої
фізико-математичної школи
I-III ступенів № 35

Науковий керівник:
Ткаченко Олександр Кирилович,
доцент Донецького національного
університету, кандидат фізико-
математичних наук

ПАСПОРТ ЕКСПОНАТУ (РОЗРОБКИ)

Назва експонату (розробки): _____

Прізвище, ім'я автора (авторів) експонату (розробки): _____

Назва навчального закладу (клас, курс), адреса, тел/факс: _____

Назва гуртка: _____

Прізвище, ім'я, по батькові керівника гуртка: _____

Навчальний заклад, на базі якого працює гурток, поштова адреса,
тел/факс: _____

Примітка: _____

Керівник навчального закладу

М.П.

Рекомендації щодо підготовки до предметних турнірів.

Турнір - відносно новий, у порівнянні з олімпіадами, вид змагань учнів. Це захоплююча й пізнавальна форма змагань, у якій учні, крім фундаментальних знань по предметі, повинні продемонструвати своє мислення, уміння вирішувати складні наукові проблеми й доводити свою правоту в дискусії з іншими школярами, науковими співробітниками й викладачами ВУЗів. Турніри надають більше можливостей для творчості й імпровізації.

Головна відмінність турніру від інших форм змагань полягає в тому, що турнір – командне змагання. Структура турніру така, що дозволяє перевірити під час бою рівень і глибину знань кожного учасника. Разом з тим турнір учить дітей працювати в команді, що повинна побудувати власну тактику й стратегію виступу, створити сприятливі внутрішньокolleктивні відносини. Турнір - це гра, причому особлива рольова гра, що поєднує основні аспекти навколишнього наукового й повсякденного життя. Під час турніру відбувається тісне спілкування з ровесниками, які під час боїв виступають у ролі опонентів. Крім того завдання турнірів принципово відрізняються від олімпіадних, оскільки не мають однозначного рішення. При підготовці до турніру учням доводиться додатково вивчати спеціальну літературу, консультиватися в науковців. Якості, необхідні учасникам турніру:

- уміння аналізувати;
- взаєморозуміння з товаришами по команді;
- уміння захищати свою думку
- уміння швидко приймати рішення;
- рішучість;
- уміння вислухати точку зору іншого, навіть якщо вона не збігається із власної;
- упевненість у собі й своїх знаннях;
- уміння висувати гіпотези;
- прагнення до перемоги й азарт.

Турніри як особлива форма вимагають особливої підготовки. Вони проходять у вигляді боїв (раундів), у яких учні беруть участь у наукових дискусіях у ролі доповідача, опонента й рецензента. Підготовка включає:

1. Необхідно ретельно вивчити правила проведення турніру, щоб мати чітке подання про дії, які відбуваються під час виступів. Варто обов'язково докладно розповісти про їх учням, щоб для них не було несподіванок під час турніру.
2. Кожний учень протягом бою виконує кілька функцій, і його необхідно підготувати до виконання кожної з них
3. Керівник команди повинен допомогти підготувати доповіді для турнірних завдань.
4. Починати підготовку команди треба з того, щоб навчити учнів «говорити», чітко й коректно формулювати й висловлювати свою точку зору. Для цього потрібно підготувати кілька завдань, які вимагають розгорнутої відповіді, і запропонувати членам команди обговорити їх, висловлюючи при цьому власну точку зору. При цьому необхідно стежити не тільки за якістю ідей, але й за коректністю формулювань. Кожний учасник обов'язково повинен висловитися щодо доповіді товариша, указати на недоліки, у такий спосіб можна визначити, хто з учнів більше підходить до виконання тої або іншої ролі в турнірі відповідно з індивідуальними можливостями. Важливо, щоб у процесі підготовки команда стала єдиним цілим, де кожний почуває іншого. Для формування вміння висловлювати власна думка можна ознайомити учнів з коротким курсом риторики.
5. У команді обов'язково необхідно виділити лідера, що міг би вчасно мобілізувати команду до роботи й приймати стратегічні рішення.
6. Необхідно ретельно розробити й підготувати стратегію й тактику поведіння команди з урахуванням умінь кожного її члена, продумати, як і в якому порядку доповідати кожне завдання.

7. Основна форма проведення турніру – бої (раунди), які проходять у вигляді наукової дискусії. Кожна команда складається з 3 – 5 учнів, бажано різного віку, щоб зберегти наступність. У кожному бої беруть участь 3 або 4 команди, що виступають у ролі Доповідача, Оponenta й Рецензента. Бій складається із трьох дій, у який відбувається зміна ролей. Під час підготовки важливо допомогти учням розібратися в особливостях кожної ролі. Доповідач викладає суть рішення запропонованого завдання, звертаючи увагу слухачів на основні ідеї й висновки. Доповідь повинен бути чітким, коректним, лаконічним, аргументованим. Іноді в команді виникає кілька шляхів рішення й тому для більше логічної побудови доповіді можна висунути двох учасників, один із яких виступає в ролі співдоповідача. Однак потрібно пам'ятати, що кожний член команди протягом бою може виступити тільки два рази незалежно від його ролі. Оponent відзначає позитивні й негативні моменти рішення завдання Доповідачем, робить критичні зауваження до доповіді, ставить питання, які характеризують основні недоліки й помилки в розумінні проблеми. Питання Оponenta повинні стосуватися тільки представленої доповіді, у рамках моделі рішення, запропонованої Доповідачем. Оponent може зробити критичні зауваження й до самої моделі доповіді. Виступ Оponenta не повинне зводитися до викладу власного рішення проблеми. Найбільш складним є виступ у ролі Рецензента. У більшості випадків учні не розуміють ролі рецензента й зводять свій виступ до додаткового опанування. Рецензент дає коротку оцінку виступам Доповідача й Оponenta. Він повинен показати своїм суперникам і членам журі, наскільки якісно Доповідач і Оponent упоралися зі своєю роллю. Якщо оponent не якісно впорався, Рецензент може частково взяти на себе його обов'язку, однак цим не варто захоплюватися. Після виступів команд Доповідачеві, Оponentові й Рецензентові надається можливість виступити із заключним словом, під час якого потрібно коротко оцінити свій виступ і виступи інших команд. Можна грамотно обґрунтувати помилки своїх суперників і наполягати на вірності своєї позиції або, навпаки, погодитися із зауваженнями, прийняти їх в увагу.
8. Підготовка доповіді. Завдання турніру по своїй природі є відкритими завданнями, тобто не мають однозначної відповіді. Підготовка доповіді складається із двох етапів:
 - 1) колективний. Збирається вся команда й методом мозкового штурму пропонуються різні підходи до рішення проблеми. Обов'язковим є участь всіх членів команди й прийняття всіх пропозицій. Далі потрібно розділити завдання між окремими учнями так, щоб за кожне відповідав одна людина, що потім буде готувати доповідь. З огляду на всі пропозиції, приймається трохи найцікавіших ідей, які після більш детально спрацьовуються й розробляється модель рішення проблеми.
 - 2) індивідуальний. Збирається вся інформація з літератури (не тільки в Інтернеті, але й у наукових бібліотеках). Можливо деякі дані надалі не знадобляться, але спочатку накопичувати потрібно все. Формується чорнова доповідь, якому варто обговорити з командою, звертаючи увагу на спірні питання, які можуть викликати зауваження майбутнього оponenta, і визначити питання, на які доповідач може не відповісти під час полеміки. Бажано обговорити чорнову доповідь із фахівцями - ученими. Під час обговорення всі члени команди повинні виступати в ролі оponenta. До доповіді додається наочний матеріал (плакати зі схемами, малюнки, презентації - з урахуванням можливостей при організації турніру).
9. Підготовка опанування. Оскільки неможливо вгадати, яким буде доповідь, домашні заготівлі можуть і не знадобитися, але під час підготовки варто враховувати: Під час опанування необхідно відзначити як негативні, так і позитивні сторони доповіді (тобто не тільки зауваження, особливо погано якщо вони штучні або не мають відносини до реального стану справ). Під час опанування в першу чергу варто обговорити модель рішення проблеми, запроповану Доповідачем, і тільки потім переходити на дрібні деталі.

Опанування не повинне зводитися тільки до перерахування питань. Підготовка опанування повинна починатися при первинному обговоренні завдань, коли відсіваються власні невдалі рішення (адже ті ж ідеї можуть виникнути й у суперників). Під час обговорення чорнових доповідей недоліки й помилки також варто фіксувати - їх можна використовувати при майбутньому опануванні.

10. Підготовка рецензування. На роль рецензента варто висувати самого досвідченого й сміливого члена команди. Рецензент дає коротку оцінку виступам Доповідача й Оponenta, наскільки якісно вони впоралися зі своєю роллю:

- необхідно визначити якість підготовки Доповідача, його поінформованість по суті проблеми й володіння літературою. Також потрібно оцінити якість і доцільність наочності.

- необхідно відзначити наскільки Оponent розібрався в представленому доповідачем рішенні проблеми, наскільки точно він визначив позитивні й негативні сторони доповіді, які питання ставив, чи дійшов до суті завдання. Якщо Оponent не впорався зі своїм завданням, Рецензент може частково взяти на себе його функції, а для цього він сам повинен володіти необхідним теоретичним матеріалом. Рецензент повинен уважно стежити за ходом бою.

Готуючи учасників до участі в дебатах, слід провести вступний тренінг, який проілюструє хід дебатів і дозволить учасникам отримати впевненість у виступі. Ці тренінги є універсальними, оскільки не лише готують учасників до дебатів, але й вчать їх принципам ведення дискусії загалом.

Вправа 1. «Промовець на кріслі».

Метою цієї вправи є підкреслення важливості перших секунд виступу. Ведучий просить кожного учасника стати на крісло і виголосити одну будь-яку думку, якій передують зворот: *«Пане голово, шановне товариство. ...»*. Тренер має звернути увагу на позу, жестикуляцію, зоровий контакт та інтонацію промовця.

Вправа 2. «Продовження висловлювання».

Метою вправи є розвиток вміння швидкої та логічної реакції на почуте слово. Ведучий просить учасників сісти в коло так, щоб бачити один одного. Далі починає розповідь на довільну тему, наприклад: *«Коли Україна вступить до ЄС...»*, *«Коли вчора я зайшов в Академію...»*. Завданням учасника є продовження речення. Учасники отримують слово за вказівкою ведучого, а не за порядком займаних місць. Тренер перериває висловлювання учасників і просить вказану особу продовжити його. Зміна має відбуватись швидко. Сигналом до зміни може бути, наприклад, плескання в долоні та вказівка рукою на наступного промовця.

Ведучий має обговорити зв'язність висловлювання (чи кожне наступне висловлювання не перечесть попереднім).

Вправа 3. «Аргумент».

Завдяки цій вправі учасники розвивають вміння аргументувати. Ведучий роздає учасникам підготовлені заздалегідь аркуші з тезою. Їхнім завданням є пошук аргументів, що підтверджують цю тезу (наприклад, найкраща пора року - осінь, суниця - найкраща ягода, Україна має вступити до ЄС, королева наук - філософія).

Після кожного виступу ведучий разом з учасниками обговорює аргументи. Важливо обговорення почати з позитивної інформації.

Поради учню - учаснику турнірів юних правознавців

Сподіваюся, ти вже подав заявку на найближчий турнір. Самий час розпочати підготовку до турніру. Спочатку необхідно детально вивчити правила та коментарі до них. Непоганим буде також ознайомитися з критеріями суддівства, щоб зазделегідь розуміти на що судді звертають увагу, як вони оцінюють. Відразу запиши усі питання які в тебе виникли щодо правил щоб задати їх перед початком турніру. Можна також пошукати в інтернеті відео ігор та тренінгів з дебатів. Якщо ти гарно володієш англійською мовою, то взагалі легко зможеш знайти величезну кількість матеріалів. Але тут необхідно бути обережним, суть дебатів завжди однакова але існують кілька форматів плюс навіть в рамках одного формату у різних країнах та організаціях можуть трохи відрізнятись правила, тому корисно ознайомлюватися з усіма доступними матеріалами по дебатам але пам'ятати, що на турнірах ФДУ судді будуть виходити з правил опублікованих на цьому сайті.

Але гарне розуміння правил це тільки третина підготовки. Інші необхідні елементи це володіння необхідною інформацією для формулювання аргументів та контраргументів та ораторськи навички адже в вакуумі гуніальні аргументи самі собою не народжуються. Почнемо по порядку. Деякі турніри можуть бути тематичними, наприклад присвяченими правам людини. В цьому випадку ти чітко розумієш у якому напрямку шукати інформацію. Також на деяких турнірах оргкомітет зазделегідь публікує список тем, з яких будуть обиратися теми для відбіркових раундів. Тут у тебе взагалі необмежені можливості для підготовки. Але теми публікуються далеко не на всіх турнірах, навіть якщо вони і оголошуються, то це робиться тільки за кілька днів до турніру і тільки для відбіркових раундів. Теми півфіналу і фіналу ніколи не оприлюднюються. Взагалі, класичним є турнір без певної зазделегідь визначеної тематичної забарвленості, коли тема кожного раунду повідомляється тільки за 15 хвилин до початку гри. В будь-якому разі по ходу гри для заперечення того, що кажіть твої опоненти, тобі можуть знадобитися найрізномантніші знання. Тому необхідно працювати над своїм загальним кругозором.

По-перше не варто ігнорувати в університеті такі предмети, як філософія, соціологія, політологія, культурознавство, релігієзнавство, історію, основи права та економіки, бо саме ці предмети, навіть якщо вони на пряму не пов'язані з твоєю професією, формують фундамент твого світогляду, дають розуміння базових понять, ознайомлюють з термінами, якісно відрізняють людину з вищою освітою. По-друге, тобі знадобиться обізнаність у поточній ситуації в Україні та світі. Перегляд одного короткого випуску новин забере в тебе не більше 15 хвилин на день, зате ти будеш в курсі всіх найсуттєвіших подій у світі. Починати передивлятися новини треба мінімум за місяць до турніру, а взагалі варто робити це на регулярній основі. Точно на дебатному турнірі колись знадобиться знання Конституції України та Декларації про права людини. Це не означає, що ти маєш вчити їх на память, просто варто хоча б раз їх прочитати і в ідеалі взяти з собою на турнір текст Конституції. Треба абсолютно точно знати хто зараз в країні президент та прем'єр, які політичні сили формують більшість у парламенті. Надзвичайно корисним буде читання аналітичних видань: Експерт, Дзеркало тижня, аналітичних статей на сайтах Кореспондент, Українська правда та багатьох інших. Для того, щоб аргументовано розповісти щось про поточну ситуацію в Україні варто ознайомитися, роздрукувати та взяти із собою текст останнього Звіту про соціально-економічне становище України, які регулярно публікуються на сайті державного комітету статистики. Також надзвичайно корисним буде дізнатися яке місце Україна посідає в останніх міжнародних рейтингах щодо розвитку демократії, свободи слова, захисту прав людини, по корупції та сприятливості умов для ведення бізнесу. Якщо в країні плануються якісь масштабні реформи, ти маєш володіти інформацією щодо її суті, а також головними аргументами за та проти. Також варто бути в курсі основних реформ, які вже були запроваджені. Взагалі, мінімум 70% тем зазвичай стосуються якихось подій, які мали широкий суспільний резонанс протягом останніх місяців.

Але теми для раундів дуже часто стосуються не тільки України але й ситуації в світі. Точно варто знати що таке ООН та інші ключові міжнародні організації та чим вони займаються, в яких стосунках знаходиться у поточний момент Україна з іншими країнами світу та міжнародними організаціями. Якщо в світі відбуваються якісь конфлікти (не тільки військові, але й економічні та політичні) необхідно мати в голові принаймні загальну картину.

Щож, перейдемо до третього надзвичайно важливого елементу підготовки – розвиток непосредно дебатних навичок, тобто аргументації, контраргументації, аналізу, презентації. Генерування аргументів та контраргументів це звичайні навичка, яку можна розвинути в собі так само як вміння рахувати в умі, просто для цього необхідна практика. Їдучи в автобусі, стоячи в черзі, займаючись на велотренажері словом будь де і бідь коли можна самому із собою пограти в гру – придумувати, скажімо, по 5 аргументів за та проти будь-чого, що бачиш навколо (дощ, затори,

бродячі тварини, вулична торгівля, реклама, фастфуди, заборона паління в громадських місцях, підвищення штрафів за порушення правил дорожнього руху і т.д.)

Надзвичайно ефективним вправою буде, якщо вам вдасться знайти в інтернеті відео дебатного раунду. Продивіться його по частинах. Спочатку прослухайте тільки тему. Зупиніть запис і дайте собі 15 хвилин підготуватися так, нібито ви зараз маєте виступати в якості прем'єр міністра уряду. Зробіть свою промову, а потім увімкніть відео та прослухайте промову першого спікера, порівняйте ваші промови. Вони в жодному разі не мають бути однаковими але проаналізувати плюси та мінуси обох промов буде надзвичайно корисно. Потім знову зупиніть запис і виступіть вже в якості першого спікера опозиції і так далі. Після того як ви виступите за всіх гравців і вислухаєте останню промову на відео, уявіть себе у ролі судді цього раунду. Проаналізуйте гру та спробуйте прийняти зважене рішення, розставте місця та біли на свій розсуд, а потім вислухайте коментарі судді на відео. Якщо вам не вдається знайти запис дебатного раунду, в якості заочного опонента можна використати гостя якогось політичного ток-шоу. Прослухайте його виступ, а потім вимкніть телевізор, візьміть собі певний час на підготовку та створіть власну промову так, нібито ви є його політичним опонентом та знаходитесь зараз у студії.

Ще однією гарною вправою є створення блискучої промови на якусь тему. Цього разу не обмежуйтеся короткими нотатками та тезами. Детально пропишіть кожне слово починаючи з привітання (бажано від руки, а не на комп'ютері). Візьміть стільки часу на підготовку, скільки вам потрібно. Переписуйте її, доповнюйте, відшліфуйте скільки завгодно. Можете навіть дозволити собі звернутися до інтернету за якимись фактами, яких вам не вистачає. Головне щоб в результаті у вас вийшла майже ідеальна промова. Безумовно під час дебатного турніру у вас не буде можливості так готуватися, але вміння чітко формулювати свої думки, логічно вибудовувати структуру промови, вдало підбирати формулювання залишаться з вами. Чим більше ви будете тренуватися, тим легше з часом вам стане застосовувати здобуті навички в умовах обмеженого часу та хвилювання. До того ж, після того як ви виголосите таку чудову промову ви неодмінно відчуєте гордість за себе, що додасть вам впевненості.

Надзвичайно вдало під час дебатів та будь-яких інших публічних виступів виглядає використання яскравих порівнянь та цитат відомих людей. Нажаль дуже мало хто володіє енциклопедичними знаннями, достатніми для того, щоб сипати цитатами без жодної підготовки.

Ви ж можете почати формувати свій власний перелік улюблених цитат, розбити їх на категорії (наприклад про владу/гроші/демократію/справедливість/суспільство тощо).

Роздрукуйте та беріть його з собою на турнір. Зазвичай вислови великих людей є настільки багатогранними, що їх можна використати в безлічі різних ситуацій. Так само заздалегідь можна продумати та занотувати собі якісь яскраві порівняння чи ефектні фрази. На політиків та інших відомих людей зазвичай трудяться цілі штати спічрайтерів, ви маєте допомогти собі самостійно.

Не зайвим також буде попрацювати над вашими презентаційними навичками. Можна попрактикуватися у скоромовках, вправах на артикуляцію та дихання, безліч яких легко знайти в інтернеті. Запишіть свій голос та послухайте себе зі сторони. Так само корисно буде виступати перед дзеркалом для того, щоб попрацювати з жестами та мімікою. Дуже раджу окремо потренуватися робити змістовні наголоси. Дуже шкода, коли гравці псують чудовий аргумент своїм невмінням донести його до судді та аудиторії

Можна придумати ще безліч способів відточувати свої вміння напередодні турніру. Головним є ваше бажання і готовність це робити. Пам'ятайте, навіть найбільший алмаз ніколи не набуває діамантового саява без ретельної огранки! Одже, готуйтеся, самовдосконалюйтеся та яскравих вам промов!!!